

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Centrum školského managementu

Iveta Průšová

**ŠKOLNÍ ŘÁD MATEŘSKÉ ŠKOLY POHLEDEM ŠKOLY A
ZÁKONNÉHO ZÁSTUPCE DÍTĚTE**

**NURSERY GOVERNANCE REGULATIONS FROM THE
VIEWPOINTS OF THE NURSERY AND THE CHILD'S LEGAL
GUARDIAN**

Závěrečná bakalářská práce

Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Školský management

Vedoucí závěrečné práce: RNDr. Jindřich Kitzberger

2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a citovala všechny použité prameny a literaturu. Dále prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s trvalým uložením elektronické verze mé práce v databázi meziuniverzitního projektu Theses.cz za účelem soustavné kontroly podobnosti kvalifikačních prací.

V Praze, 19.6.2014

.....
Iveta Průšová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda touto cestou vyjádřila poděkování svému konzultantovi RNDr. Kitzbergerovi za jeho cenné rady, trpělivost a metodickou pomoc při vedení mé bakalářské práce.

Rovněž bych chtěla poděkovat všem rodičům a ředitelům, kteří mi pomohli při mém výzkumu.

.....
Iveta Průšová

ABSTRAKT:

Závěrečná bakalářská práce se zabývá problematikou školního řádu a jeho významem a dopadem na rodiče a školu. Jedním z cílů je využitelnost školního řádu ze strany školy a na druhé straně zákonného zástupce dítěte. Současně přináší pohled v jakých situacích a do jaké míry využívá školní řád zákonný zástupce dítěte a v jakých situacích využívá školní řád škola. Teoretická část se zabývá legislativou školního řádu. Výzkumná část je založena na zjištěních, která byla realizována ve skupině ředitelek mateřských škol a zákonných zástupců dětí a na analýze vybraného vzorku konkrétních školních řádů. Zjištěné závěry přináší pohled na jeden z nejdůležitějších dokumentů ředitele/ředitelky školy.

KLÍČOVÁ SLOVA: školní řád

legislativa

zákonný zástupce

ředitel/ředitelka

ABSTRACT:

The final thesis of the Bachelor's degree course deals with the issue of nursery governance regulations and their importance and impact on the parents and the nursery. One of the objectives of the study is the utility of the governance regulations both for the nursery and for the legal guardian. The thesis also investigates in what situations and to what extent the legal guardian utilizes the regulations and in what situations the regulations are utilized by the nursery. The theoretical part deals with the legislative aspects of the governance regulations. The research part is based on findings made amongst a group of nursery headmistresses and children's legal guardians and on the analysis of a selected group of the specific governance regulations. The conclusions open up a view on one of the most important documents available to the nursery headmasters and headmistresses.

KEYWORDS: nursery governance regulations

legislation

legal guardian

headmaster/headmistress

OBSAH:

1. ÚVOD.....	8
2. TEORETICKÁ ČÁST	9
2.1 Dokumentace školy.....	9
2.1.1 Směrnice a vnitřní předpisy.....	10
2.1.2 Druhy vnitřních předpisů.....	11
2.1.3 Struktura vnitřních předpisů.....	11
2.1.4 Vytvoření vnitřních předpisu.....	13
2.2 Vývoj školních řádů.....	14
2.3 Současné školní řády školy.....	17
2.3.1 Právní vymezení školního řádu.....	19
2.3.2 Obsah školního řádu.....	21
2.3.3 Zásady tvorby školního řádu.....	23
2.3.4 Chyby ve školním řádu.....	23
2.3.5 Rozsah školního řádu.....	25
2.3.6 Funkce školního řádu.....	25
2.3.7 Komunikace ředitele a školní řád.....	26
2.3.8 Ředitel školy a školní řád.....	27
2.3.9 Školní řád a zákonní zástupci dětí.....	28
2.3.10 Školní řád jako pravidlo.....	29
2.3.11 Role zákonných zástupců.....	30
2.3.11.1 Pozdní vyzvedávání dětí z mateřské školy.....	30
2.3.11.2 Problémové chování dítěte.....	31
2.3.11.3 Dítě chodí do mateřské školy nemocné.....	33
3. VÝZKUMNÁ ČÁST.....	34
3.1 Tvzení.....	34
3.2 Cíl výzkumu.....	34
3.3 Metody výzkumu.....	34
3.3.1 Rozhovor.....	35
3.3.2 Analýza školního řádu.....	35
3.3.3 Výběr výzkumného vzorku.....	36
3.4 Výběr školních řádů.....	36
3.4.1 Zpracování, srovnání a analýza školních řádů.....	36

3.4.2 Shrnutí ze zkoumaných školních.....	43
4. RESPONDENTI.....	44
4.1 Výběr zákonných zástupců.....	44
4.1.1 Výsledky rozhovorů.....	44
4.2 Výběr ředitelů škol.....	45
4.2.1 Výsledky rozhovorů.....	45
5. ZÁVĚR.....	48
6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	50
7. SEZNAM PŘÍLOH.....	51

1. ÚVOD

Školní řád je jeden z nejdůležitějších a závažných dokumentů, který je škola podle zákona č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen školský zákon) povinna vydat. V zákoně je uvedeno, co školní řád upravuje, obsahuje, kde má být umístěn, ale každý ředitel zpracovává tento dokument dle vlastních nároků, požadavků a potřeb té konkrétní školy. V současnosti by měl být školní řád pro ředitele jednou z nejdůležitějších opor při řešení problémů s dětmi, žáky, zákonnými zástupci dětí a žáků, proto se chceme tímto významným dokumentem zabývat hlouběji a hledat smysl tohoto dokumentu.

Práce pojednává o významu problematiky využitelnosti a dopadu školního řádu na rodiče a školu. Zda jsou zákonní zástupci dětí seznámeni s tímto dokumentem, jak na něj reagují, zda chápou smysl, obsah a význam tohoto dokumentu a zároveň budou zjištění porovnána s názory ředitelů, kteří tento dokument dle zákona zpracovávají.

Každá škola zpracovává svůj školní řád a ty se liší svým obsahem, rozsahem a formou podle typu školy, tak jsme se zaměřili na jeden typ školy a to školu mateřskou.

V teoretické části se zabýváme právními předpisy platnými pro školy, povinnou dokumentací škol a vymezením obsahu školního řádu dle zákona č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen školský zákon) a dalších souvisejících předpisů. Jaký má školní řád význam a využitelnost pro zákonné zástupce dětí. Nejčastější chyby při tvorbě školních řádů, kterých se dopouštějí ředitelé škol.

Výzkumná část zjišťuje na základě rozhovorů, zda jsou zákonní zástupci dětí se školním řádem seznámeni, jak na něj reagují, zda chápou smysl a význam tohoto dokumentu a zároveň zjištění porovnána s názory ředitelů škol, kteří tento dokument dle zákona zpracovávají.

Jak již z názvu bakalářské práce vyplývá, jejím cílem je posoudit a najít stěžejní a aplikovatelné části školního řádu v prostředí mateřské školy. Zvážit jejich důležitost a využitelnost jak ze strany školy, tak ze strany zákonného zástupce dítěte. Záměrem je také zjistit, zda zákonný zástupce dítěte používá školní řád, v jakých situacích a do jaké míry. Na druhé straně v jakých situacích využívá školní řád škola.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Dokumentace školy

Školský zákon § 28 vymezuje povinnou dokumentaci školy včetně školy mateřské a školského zařízení, a to podle povahy své činnosti. „Vymezení povinné dokumentace je jak uvádí Valenta (2013) nezbytné z důvodu zajištění základních informací o vzdělávací instituci a pro práci kontrolních a inspekčních orgánů v rámci jejich zákonné povinnosti.“¹

Dokumentace škol a školských zařízení § 28

- (1) Školy a školská zařízení vedou podle povahy své činnosti tuto dokumentaci
- a) rozhodnutí o zápisu do školského rejstříku a o jeho změnách a doklady uvedené v § 147,
 - b) evidence dětí, žáků, studentů (dále jen „školní matrika“),
 - c) doklady o přijímání dětí, žáků, studentů a uchazečů ke vzdělávání, o průběhu vzdělávání a jeho ukončování,
 - d) vzdělávací programy podle § 4 až 6,
 - e) výroční zprávy o činnosti školy,
 - f) třídní knihu, která obsahuje průkazné údaje o poskytovaném vzdělávání a jeho průběhu,
 - g) **školní řád** nebo vnitřní řád, rozvrh vyučovacích hodin,
 - h) záznamy z pedagogických rad,
 - i) knihu úrazů a záznamy o úrazech dětí, žáků, studentů, popřípadě lékařské posudky,
 - j) protokoly a záznamy o provedených kontrolách a inspekční zprávy,
 - k) personální a mzdovou dokumentaci, hospodářskou dokumentaci a účetní evidenci a další dokumentaci stanovenou zvláštními právními předpisy (například § 50 a 52 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících předpisů).

Prováděcím předpisem je Vyhláška č. 364/2005 Sb., o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení).

Školy vedou nejen povinnou dokumentaci podle školského zákona, ale i další dokumentaci dle dalších zákonů, předpisů a vyhlášek. Z toho všeho vyplývá povinnost ředitelů škol vydávat různé řady, směrnice, pokyny a předpisy.

¹ VALENTA, J. *Školské zákony a prováděcí předpisy s komentářem*. 5. aktualiz. vyd. Olomouc: Anag, 2013. ISBN 978-80-7263-760-7

Co mají jednotlivé dokumenty obsahovat, není většinou specifikováno, nebo je stanoven jen velmi obecný rámec. Rozdílné právní formy organizací navíc umožňují rozdílný přístup k tvorbě směrnic, které se liší u příspěvkové organizace, organizační složky státu nebo územního správního celku, školské právnické osoby, nebo soukromého subjektu.

Příspěvkové organizace si tvoří vnitřní předpisy samy a vydávají je prostřednictvím svého statutárního zástupce – ředitele školy, organizačním složkám je vydává nadřízený orgán, v soukromých školách je může vytvářet ředitel, ale protože většinou není statutárním orgánem školy, schvaluje a vydává je například správní rada.

2.1.1 Směrnice a vnitřní předpisy

„Vnitřní předpisy jsou základním nástrojem řízení školy. Jsou nástrojem stabilizace systému a jeho činnosti. Určují konkrétní práva, povinnosti a odpovědnost podřízeným subjektům, systematizují a konkretizují jejich práci. Mohou se stát i účinným nástrojem řízených změn. Protože úkolem předpisu je organizovat systémy činnosti v konkrétní škole, nelze jen mechanicky převzít jeho obecné znění nebo předpis jiné organizace. Takový „cizí“ předpis by měl být jen východiskem pro vlastní práci vedení školy.“²

Podle Vlčkové (2012) „správně sestavené vnitřní předpisy usnadňují řízení, snižují rizika a také předcházejí možným sankcím. Dokladují správnost postupu ředitele a dalších zaměstnanců školy, ale také vztah k dalším organizacím.“³

Vnitřními řídicími předpisy jsou řady, směrnice, pokyny, příkazy, stanovy a společenské smlouvy. Kvalita zpracování vnitřních předpisů je přesvědčivým indikátorem kvality řízení školy. S vnitřními předpisy musí být všichni, kterých se týkají obeznámeni. Spočívá na řediteli/ce, jakou formu zveřejnění zvolí. Jejich platné znění musí být veřejně přístupné. „Některé předpisy organizace musí vytvořit, protože to ukládají právní předpisy. Celou řadu předpisů je možné vytvořit, protože to vyšší právní předpisy umožňují. Vnitřní předpisy není možno vydat tam, kde to právní úprava tzv. kogentní, kterou nelze nijak upravit (např. *přestávka trvá 10 minut*), ale kde je dispozitivní, dává určité možnosti výběru (*přestávky mezi vyučovacími hodinami jsou nejméně desetiminutové*).“⁴

² BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-537-7

³ VLČKOVÁ, M. *Školní řád v praxi mateřské školy*. Praha, 2012. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Centrum školského managementu.

⁴ MIKÁČ, J. PUŠKINOVÁ, M. *Vnitřní předpisy, směrnice a řady ve školství*. Praha: Walters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-635-6

Ředitel/ka jako statutární zástupce školy zváží, zda je vydání vnitřního předpisu praktické a účelné pro řízení organizace. K vydávání není zapotřebí žádného zmocnění, není nutný souhlas zřizovatele.

2.1.2 Druhy vnitřních předpisů

- **Řád** je normativní řídicí předpis, který určuje základní strukturu školy a základní pravidla jejího vnitřního uspořádání. Řády mohou být organizačního typu, sociálního, technického, ekonomického – pracovní řád, spisový, platový, organizační řád (popisuje a určuje organizační strukturu organizace jako celku i jejích dílčích útvarů), **školní řád** (§ 30 školského zákona - nelze se od něj odchýlit).
- **Směrnice** slouží ke konkretizaci a stanovení podrobností, rozpracování určitých stereotypních postupů. Cílem směrnice je sjednocovat, upravovat a optimalizovat opakující se činnosti tak, aby byly vykonávány jednotně, racionálně a v souladu s nadřazenými normami. Směrnice není časově omezená.
- **Pokyny** slouží ke konkretizaci činností, které se v organizaci provádějí. Pokyny se mohou týkat jen některých útvarů organizace, mohou být tedy vydávány i zmocněnými vedoucími pracovníky organizačních úseků, na které byly delegovány určité pravomoci. Slouží k rychlému operativnímu vyřešení určitého problému, což lze snadno učinit okamžitým dílčím pokynem. Ten by měl být platný jen do doby, než je změna zapracovaná jako systémové řešení směrnice.

2.1.3 Struktura vnitřních předpisů

„Pro přehlednost dokumentů je výhodné vytvořit pro všechny předpisy jednotnou strukturu.“⁵

- **Název organizace** – uvádí se plný název školy podle zřizovací listiny, který musí být shodný s názvem uvedeným v rejstříku škol a v obchodním rejstříku, pokud je v něm škola zapsána. Nejčastější chyby je uvádění nikoli názvu školy, ale poštovní doručovací adresy
- **Číslo jednacích podle jednacích protokolů** směrnice bývají z praktických důvodů označovány pořadovými čísly v evidenci všech směrnic a číslem jednacím v evidenci všech dokumentů školy (v podacím deníku). Všechny vydávané směrnice se evidují,

⁵MIKÁČ, J., PUŠKINOVÁ, M. *Vnitřní předpisy, směrnice a řády ve školství*. Praha: Wolters Kluwer, 2011. ISBN 978-80-7357-635-6

nejčastěji zápisem do podacího deníku školy. Způsob vytváření čísla jednacího není předepsán, organizace si může zvolit libovolný způsob.

➤ **Název vnitřního předpisu**

- **Další údaje o dokumentu** (autor – statutární orgán organizace, počet stran, spisový a skartační znak). Spisovým znakem se rozumí označení, které zařazuje dokumenty do věcných skupin pro účely jejich budoucího vyhledávání, ukládání a vyřazování. Skartační znak vyjadřuje hodnotu dokumentu podle jeho obsahu a označuje způsob posouzení dokumentu ve skartačním řízení, to znamená při vyřazování dokumentu z archivu organizace.

Skartačním znakem „A“ (archiv) se označuje dokument trvalé hodnoty – ve skartačním řízení vybrán jako archiválie.

Skartačním znakem „S“ (stopa) se označuje dokument bez trvalé hodnoty – navržen ve skartačním řízení navržen ke zničení.

Skartačním znakem „V“ (výběr) se označuje dokument, u kterého při jeho vzniku není zřejmé, co se s ním stane po uplynutí skartační doby.

➤ **Úvodní ustanovení** (odkaz na právní normu nebo vnitřní předpis)

- **Vlastní text vnitřního předpisu** samotný text by měl nést znaky právní normy, tj.

- **normativnost** (co má být vykonáno, kdo to má udělat, jakým způsobem)
- **závaznost** (povinnosti všech zaměstnanců, pedagogických pracovníků...)
- **obecnost** (vztahuje se na určitý okruh subjektů)
- **vynutitelnost** (sankce hrozící za nedodržování těchto norem)

- **Platnost** – dokument se stává platným splněním dvou podmínek- podpisem oprávněného pracovníka a dále vyhlášením (vydáním, zveřejněním), který je v organizaci obvyklý

- **Účinnost** – od tohoto data se dokumentem bude organizace řídit

- **Závěrečná ustanovení**, která mohou obsahovat údaje o závaznosti a účinnosti, zrušovací ustanovení, oprávnění kontrolovat

Kvalitně zpracované a nevyhnutelnými údaji ošetřené dokumenty jsou významné pro celkovou činnost školy, kvalitní řízení, pozitivní klima vzájemných vztahů i právní oporou vedoucího pracovníka zejména v případě řešení stížností, úrazů, nehod a dalších obdobných událostí.

„Zpracovávat programový dokument podle poučky „dělat správně správné věci“ by mělo být pravidlem nejen z důvodu nařízené povinnosti, ale i z důvodu užitečnosti a prospěšnosti pro samu mateřskou školu.“⁶

2.1.4 Vytváření vnitřních předpisů

Pro zajištění funkční organizace je důležité stanovit normy v podobě vnitřních předpisů. Vytvořené vnitřní předpisy mají být účelné, logicky uspořádané, dlouhodobě stabilní, stručné, věcné a konkrétní. Formulace nesmí umožňovat dvojí význam výkladu a nesmí být v rozporu s jinými právními předpisy, nesmí nikomu nařizovat více či méně povinností, dávat více či méně oprávnění, než zákon. „Do vytvoření předpisů lze zapojit další zaměstnance, ale konečné rozhodnutí a schválení je pouze na řediteli.“⁷

Řediteli, který začíná ve své funkci, nemusí vyhovovat stávající vnitřní předpisy ani předpisy převzaté z jiných škol např. chce změnit organizační strukturu a proces řízení, kulturu a klima školy. Také jeden z důvodů nevyhovujících vnitřních předpisů je, že vnitřní předpisy nejsou v souladu se soudobým stavem legislativy a nejsou průběžně aktualizovány. Kvalitu a využitelnost vytvořených vnitřních předpisů ovlivňuje především způsob jejich tvorby.

Tvorbou jednoho z vnitřních předpisů – školního řádu popisuje ve své bakalářské práci Prokop (2012). „Kvalita zpracování školního řádu ovlivňuje značnou měrou vnitřní život školy. Při zpracování školního řádu doporučuje spolupráci pracovníků školy.“⁸ Podle autora by nejprve měli „vypracovat postupné pracovní verze návrhů řádů, které potom zhodnotí vedení školy.“⁹ Jak autor uvádí podle J. Pavlišové tak „samotnému zrodu školního řádu musí předcházet náležitá příprava zaměřená na ujasnění jeho obsahu, formy a hlavního poslání. Jak autorka uvádí, při tvorbě je nutné vycházet „z poslání školy, z její profilace, z etického chování ve škole, z ujasnění strategických cílů a z rozvojového programu školy.“¹⁰ Se zjištěním, že na tvorbě školního řádu se mají podílet i zaměstnanci školy lze jenom souhlasit.

⁶ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Kvalita, strategie a efektivita řízení mateřské školy*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-221-8

⁷ MIKÁČ, J., PUŠKINOVÁ, M. *Vnitřní předpisy, směrnice a řády ve školství*. Praha: Wolters Kluwer, 2011. ISBN 978-80-7357-635-6

⁸ PROKOP, F. *Školní řád jako nástroj řízení školy*. Praha, 2012. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Centrum školského managementu

⁹ PROKOP, F. *Školní řád jako nástroj řízení školy*. Praha, 2012. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Centrum školského managementu

¹⁰ PROKOP, F. *Školní řád jako nástroj řízení školy*. Praha, 2012. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Centrum školského managementu

Jedním z možností při tvorbě vnitřních předpisů je převzetí hotového předpisu odjinud a přijetí téměř beze změn pro vlastní potřebu školy. Je to poměrně rychlé, málo pracné, pohodlné jako opatření před nečekanou kontrolou to mnohdy postačí. Může se i při zcela bezchybném znění předpisů ukázat, že se nevžily, nejsou dodržovány, zaměstnanci je nepřijali za své, protože předpisy nerespektují místní zvyklosti, nebyly upraveny na místní podmínky organizace.

Předpisy by měly sloužit k tomu, aby každodenní chod i rozvoj organizace byl plynulý, smysluplný a probíhal v souladu se stanovenými cíli, psychohygienickými pravidly, bezpečně bez problémů a zbytečných obtíží.

2.2 Vývoj školních řádů

„Před rokem 1774 nebyla školní docházka povinná. Do školy chodil jen ten, kdo chtěl a za výuku mohl zaplatit. V době tereziánských reforem došlo u nás k reorganizaci školství. Školská reforma, formulovaná Všeobecným školním řádem ze dne 6. 12. 1774, vyjádřila poprvé v historii zájem státu na vzdělání veškerého obyvatelstva. Všeobecný školní řád je obecně vnímán i jako předpis, který v našich zemích zavedl povinnou šestiletou školní docházku. Významnou novotou Všeobecného školního řádu bylo i to, že zřizované školy měly poskytovat vzdělání nejen chlapcům, ale i dívkám.“¹¹

„Jak ve své práci uvádí Nováčková (2010) následný školní a vyučovací řád byl vydán nařízením rakouského ministerstva kultury a vyučování dne 20. 8. 1870 a byl označován za „prozatímní“, platil však celých 35 let. Od roku 1883 se povinná školní docházka prodloužila do 14-tého roku věku dítěte (Školní a vyučovací řád, 1937). Další Školní a vyučovací řád pro Čechy a Moravu vešel v platnost v roce 1905. Po vzniku samostatného Československa, v roce 1992, zamýšlelo Ministerstvo školství a národní osvěty stále platný řád školní a vyučovací z období Rakouska – Uherska upravit v souladu s novými zákony a nařízeními a popřípadě vypracovat řád nový. Záležitosti školství v té době doplňovalo 18 dalších platných řádů a předpisů, upravujících předchozí školské předpisy, platné od roku 1905. Předpisy byly v postupně vycházejících řádech pouze citovány. Bylo tedy velmi obtížné, aby se každý učitel dokonale orientoval ve školním řádu, ve kterém byly uvedeny nejen jeho povinnosti, ale i

¹¹ MOROKES, F. *Největší reforma školství v dějinách, 230 výročí Všeobecného školního řádu*. Pedagogické muzeum J.A.Komenského v Praze: [online] 2004 – [cit. 18.4.2014]. Dostupné na <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=4731>

jeho práva, a proto následně vydávané školní a vyučovací řády byly doplněny podrobným výkladem, nebo uvedením plného znění platných nařízení. Myšlenka vydat nový školní řád byla uskutečněna až v roce 1931, kdy začala pracovat komise školských odborníků a zástupců z řad rodičů. Po dvou letech, koncem roku 1932, byla vypracována osnova návrhu školského a vyučovacího řádu s 519 paragrafy, která byla postupně upravena a vydána v roce 1937 v rozsahu 309 paragrafů.¹²

Školní a vyučovací řád pro školy obecné a měšťanské i pro školy (třídy) pomocné uvedený v platnost výnosem Ministerstvem školství a národní obrany z 30. 7. 1937, č. 105.513 – I, zrušil veškeré předpisy a ministerská nařízení platná z doby Rakouska a bývalého Uherska, která mu odporovala. Oddíl II. uvádí v paragrafech školní povinnost, z nichž některé se vztahovaly k žákům, jako například:

- školní povinnost vůbec
- zproštění dětí od docházky do veřejné obecné školy vůbec
- děti osob kočujících
- děti chodící do školy v cizině

a další byly kombinací povinností školy a žáků, příp. jejich zákonných zástupců např:

- školní obvody
- evidence mládeže školou povinné vůbec
- soupis mládeže školou povinné
- matriky dětí školou povinných
- evidence dětí školou povinných a chodících do svých příslušných veřejných škol národních.

Další části pojednávaly o přijímání žactva do obecné školy, o zařazení žactva do tříd, o vyučovacím čase a prázdninách, o školní výchově tělesné a mravní, o vyučování, o třídění žáků a vysvědčení, o správě školy a o učitelské korespondenci. Právním dítěte byla zejména bezplatná školní docházka. V oddíle Péče školy v § 294 se uvádí: „Ve všech případech, které se týkají péče o dítě a jejich ochrany, mají se učitelé především v učitelské konferenci rozhovět a uradit o tom, co zpozorovali. Usnesení o tom buď uvedeno v zápise“¹³. Péči o děti je zde míněna rodičovská, nebo péče jejich zástupců. Konečné ustanovení tohoto Školního a vyučovacího řádu navrhuje řešení péče o děti chudé a zcela osiřelé, opuštěné, zanedbalé, mravně ohrožené, zpustlé, týrané, duševně nebo tělesně úchylné.

¹² NOVÁČKOVÁ, R. *Právo dítěte na soukromí a školní řád*. Brno, 2010. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati, Fakulta humanitárních studií

¹³ KUPKA, J. A. *Školní a vyučovací řády pro školy obecné a měšťanské i pro školy (třídy) pomocné. Doplněny podrobným výkladem a úplným abecedním rejstříkem*. Velké Meziříčí nakladatelství Aloise Šaška 1937

Z pohledu dnešních školních řádů je jednou ze zajímavostí tohoto Školního a vyučovacího řádu trestání neomluveného nebo nedostatečně omluveného zameškání školy, které bylo přestupkem proti školní povinnosti. Zákonní zástupci dětí, které se jim provinily, byly trestány peněžitými pokutami. Mohl být uložen i trest vězení od 1 do 14 dnů. Takové opatření mělo donutit rodiče nebo zástupce dětí k řádnému posílání dětí do školy.

V dnešní době patří také k povinnostem zákonných zástupců nezletilých dětí umístěných v mateřské škole v souladu se školským zákonem zejména zajistit, aby dítě docházelo řádně do školy, a omluvit nepřítomnost dítěte podle podmínek stanovených školním řádem. Pokud se dítě nezúčastňuje předškolního vzdělávání nepřetržitě po dobu delší než dva týdny, a tato neúčast není zákonným zástupcem řádně omluvena, může být tato skutečnost důvodem pro rozhodnutí o ukončení předškolního vzdělávání dítěte v mateřské škole.

„Školní řád pro žáky jednotné školy I. a II. stupně, z 30. Prosince 1950, č. 70 000 – I, platný od 1. Února 1951, obsahoval vedle tendenční předmluvy tehdejšího ministra školství věd a umění, profesora Dr. Zdeňka Nejedlého, kromě úvodu oslavujícího KSČ, prezidenta Klementa Gottwalda a bratrský sovětský svaz a nabádajícího k poctivému, svědomitému, soustavnému přístupu k učení, obsahoval pravidla chování žáka, také zvláštní předpisy, které upravují postupy omlouvání žáka, chování žáka mimo školu, zákaz kouření, používání alkoholických nápojů, náhrady za poškozený školní majetek a rovněž vyznamenání za vzorné plnění povinností a kázeňské postihy.“¹⁴

V dnešní době se v obsahu školního řádu nemohou vyskytnout povinnosti rodičů a dětí nad rámec vymezený zákony, např. chování dětí mimo prostory školy, odpovědnost rodičů za činy dítěte v mateřské škole s povinností uhradit škodu vzniklou v době, kdy dohled zajišťovala mateřská škola. Mělo by být v zájmu zákonných zástupců, aby se seznámily s tak významným dokumentem školy, jehož respektování ze strany školy i rodičů vytváří optimální platformu pro vzájemnou spolupráci.

Jak uvádí ve své práci Nováčková (2010), „tak se v následujících školních řádech z doby socialismu, v obsahu i ve formulaci ustanovení školního řádu projevilo centralizované a autokratické řízení školy. Jeden z posledních socialistických školních řádů obsahoval formou příkazů povinnosti žáků, učitelů a pracovníků školy včetně organizace pracovního dne. Byl součástí vyhlášky č. 123/1984 Sb., vydané Ministerstvem školství České socialistické

¹⁴ *Školní řád pro žáky jednotné školy I. a II. stupně* Praha, vydaný Ministerstvem školství věd a umění, Státní nakladatelství učebnic 1951

republiky, která upravovala organizaci vzdělávání, hodnocení a další aspekty a stanoviska školní výuky.¹⁵

Školní řády od uzákonění povinné školní docházky do doby socialismu neobsahovaly žádná ustanovení o právech dítěte, rodičů, pedagogů i provozních zaměstnanců školy.

Vývoj školních řádů prošel značnými změnami. Od rozsáhlých norem, vydávaných ministerstvem školství, které se zabývaly celou škálou činností provázející školní docházku, provoz školy, vyučování, přes jeho zestručnění do formy příkazů v době socialismu. V současné době je školní řád závazným dokumentem školy a jeho vydání je zcela v kompetenci ředitele školy. Školní řád je celospolečenská norma požadavků na chování dětí, zákonných zástupců, pedagogů a zaměstnanců školy, provoz školy, která mimo jiné popisuje systém školy, včetně určení vnitřního provozu a chování účastníků vzdělávacího a výchovného procesu. Školní řád je považován za nedílnou a nezbytnou část činnosti školy.

2.3 Současné školní řády školy

Školní řád je základním dokumentem, který stanoví pravidla pro každodenní život ve škole. Dětem, žákům, studentům a jejich zákonným zástupcům poskytuje nejdůležitější informace o jejich právech a povinnostech. Ředitelům i pedagogickým pracovníkům skýtá podklad a oporu. Mimo jiné pro hodnocení výsledků vzdělávání, ukládání výchovných opatření, postup při zajišťování bezpečnosti dětí, žáků a studentů a předcházení rizikovým jevům.

V České republice v současné době platí zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), který upravuje problematiku tvorby školního řádu v § 30 školní řád, vnitřní řád a stipendijní řád. Ustanovení § 30 zákona

č. 561/2004 Sb., školský zákon posílilo postavení školy. Výslovně z něj vyplývá, co může a zároveň musí školní řád upravovat a způsob jeho zveřejnění. Tímto ustanovením je upevněna právní jistota všech, pro které je školní řád určen – děti, žáci, studenti, zákonní zástupci, pracovníci školy.

„Vytvoření školního řádu představuje vyhotovení specifického dokumentu, který bere v úvahu podmínky působení a provozu, potřeby konkrétní školy, jejich zaměstnanců, dětí, žáků, studentů, zákonných zástupců atd. Školní řád by měl také upravovat činnost a pravidla

¹⁵ NOVÁČKOVÁ, R. *Právo dítěte na soukromí a školní řád*. Brno, 2010. Diplomová práce. (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati, Fakulta humanitárních studií

provozu školy směrem vně organizace, tj. zejména k rodičovské veřejnosti i ostatním partnerům.“¹⁶

Školní řád upravuje podrobnosti k výkonu práv a povinností dětí, žáků, studentů a jejich zákonných zástupců a pravidla vzájemného vztahu s pedagogickými pracovníky. Školní řád upravuje podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany před sociálně patologickými jevy. Termín školní řád je dán terminologií používanou školským zákonem, podle kterého ředitel školy vydá školní řád, ředitel školského zařízení vnitřní řád. Školní řád je norma, jejíž obsah a funkci do značné míry určují právní předpisy.

„Pedagogický slovník nám definuje řád jako součást povinné dokumentace školy. Říká, že charakterizuje výchovnou filozofii školy, přístup k žákům, jejich práva a povinnosti a má ve svém obsahu zahrnout chování žáka, povinnost chránit zdraví své i spolužáků, plnění vnitřních pravidel režimu školy a provozu školy, povinnosti pracovníků školy.“¹⁷

Je to právě školní řád, jenž by měl být právním nástrojem pro stanovení konkrétních povinností žákům, studentům a zákonným zástupcům. Jde tu samozřejmě především o elementární právní jistotu pedagogů a zejména ředitele školy, že v případě porušení ustanovení školního řádu může škola vůči žákovi použít postup přípustný podle platných právních předpisů. „Ustanovení o podrobnostech a pravidlech vzájemných vztahů s pedagogickými pracovníky přímo vybízí k pečlivému nastavení takového znění školního řádu, které pomůže mj. chránit osobnost pedagoga jak před agresivními žáky, tak i např. před někdy nekritickými rodiči. V této souvislosti uveďme také ustanovení § 31 odst. 3 školského zákona, podle kterého jsou zvláště hrubé slovní a úmyslné fyzické útoky žáka nebo studenta vůči pracovníkům školy nebo školského zařízení vždy považovány za závažné zavinění porušení povinností stanovených tímto zákonem.“¹⁸

Podle Prášilové jak uvádí Prokop (2012) ve své práci, „řadí školní řád mezi tzv. regulativy. Jsou to pomocné nástroje v procesu řízení školy, které regulují běžný chod školy a pravidelně se opakující situace. Považuje je za důležité, neboť tím „je garantován plynulý průběh denního chodu školy“ a „šetří se tím čas i síly všech zúčastněných“, protože „vedení školy zasahuje až v okamžicích, kdy je zapotřebí zásadního rozhodnutí nad rámec všech zavedených regulativů.“¹⁹

¹⁶ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*. Praha: Portál, 200. ISBN 80-7178-537-7

¹⁷ PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, *Pedagogický slovník*. nové, rozšířené a aktualizované vydání. Praha, Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-647-6.

¹⁸ VALENTA, J. *Školské zákony a prováděcí předpisy s komentářem*, 5 aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2013. ISBN 978-7263-760-7

¹⁹ PROKOP, F. *Školní řád jako nástroj řízení školy*. Praha, 2012. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Centrum školského managementu.

Školský zákon dále stanoví jako součást školního řádu pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků a studentů. Toto pravidlo se týká všech škol, kromě škol mateřských. Školský zákon předepisuje postup pro jeho zveřejnění a podmínku prokazatelného seznámení zaměstnanců, žáků a studentů školy s řádem. V případě zákonných zástupců nezletilých dětí a žáků je ředitel školy povinen informovat je o jeho vydání a obsahu. Důležitou roli ke školnímu řádu zastává školská rada. Podle § 167 a § 168 školského zákona schvaluje školský řád.

V kompetenci ředitele školy je upravit a konkretizovat ustanovení právních norem na konkrétní podmínky školy, nesmí však jít nad rámec zákona, ani s ním být v rozporu. Kvalitní školní řád by měl respektovat ustanovení obecně platných právních norem, zejména Úmluvu o právech dítěte a Školský zákon a respektovat prostředí dané školy.

2.3.1 Právní vymezení školního řádu

Nezbytné údaje o podobě a obsahu školního řádu upravuje § 30 školského zákona:

Školní řád, vnitřní řád a stipendijní řád

- (1) Ředitel školy vydá školní řád, ředitel školského zařízení vnitřní řád. Školní řád a vnitřní řád upravuje
- a) podrobnosti k výkonu práv a povinností dětí, žáků, studentů a jejich zákonných zástupců ve škole nebo školském zařízení a podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů s pedagogickými pracovníky, jsou základem školního řádu. Předmětem úpravy nejsou vzájemné vztahy pedagogických pracovníků s ředitelem školy nebo vztahy mezi zaměstnanci. Tato problematika je upravena jinými právními předpisy.
 - b) provoz a vnitřní režim školy nebo školského zařízení, tato část školního řádu upravuje pro mateřské školy záležitosti spojené s organizací školního roku, vnitřní denní režim při vzdělávání dětí, podmínky provozu
 - c) podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků, studentů a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí, jedná se o důležitou část školního řádu, která navazuje na obecnou povinnost školy zajišťovat bezpečnost a ochranu dětí, žáků a studentů. Při formulaci tohoto ustanovení je třeba vycházet i z dalších právních předpisů např.

Zákon č 223/2013 Sb. mění zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví. Vyhláška č 422/2013 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva zdravotnictví č.10 6/2001 Sb., o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti, ve znění pozdějších předpisů. Bezpečnost a ochranu zdraví ve školách a školských zařízeních upravuje § 29 školského zákona.

d) podmínky zacházení s majetkem školy nebo školského zařízení ze strany dětí, žáků, studentů, upravuje chování dětí při zacházení s majetkem mateřské školy v rámci vzdělávání, povinnosti zákonných zástupců při zacházení s majetkem školy při jejich pobytu v mateřské škole.

(2) Školní řád obsahuje také pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků a studentů.

(3) Školní řád nebo stipendijní řád zveřejní ředitel na přístupném místě ve škole nebo školském zařízení, prokazatelným způsobem s ním seznámit zaměstnance, žáky a studenty školy nebo školského zařízení a informuje o jeho vydání a obsahu zákonné zástupce nezletilých dětí a žáků.

(4) Ředitel střední školy nebo vyšší školy může se souhlasem zřizovatele vydat stipendijní řád, podle něhož lze žákům a studentům poskytovat prospěchové stipendium.

Práva a povinnosti žáků, studentů a zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků upravuje také § 21 a § 22 školského zákona.

„Pokud škola nemá školní řád vypracovaný, porušuje tím školský zákon. Kontrolní orgán to hodnotí jako porušení povinnosti organizace, stejně jako když školní řád není v souladu s právními předpisy a jejich aktuálním znění. Samotné případné sankce pak vyplývají spíše z problémů, které nastanou kvůli chybnému stanovení podmínek ve školním řádu (nedostatečná ochrana zdraví a bezpečí dětí, majetku, nezohledňování zdravotního postižení dětí, žáků).“²⁰ V poslední době se ČŠI zaměřuje na formální zpracování školního řádu, zda jsou v něm zpracovány všechny oblasti uvedené v § 30 školského zákona.

²⁰ MIKÁČ, J., PUŠKINOVÁ, M. *Vnitřní předpisy, směrnice a řády ve školství*. Praha: Wolters Kluwer, 2011. ISBN 978-80-7357-635-6

2.3.2 Obsah školního řádu

Základní obsahovou strukturu školního řádu stanovují, jak jsme již popsali v předchozích kapitolách příslušné právní předpisy. V kompetenci jednotlivých škol je zpracovat tento povinný právní předpis na základě místních podmínek. Dá se tedy očekávat, že jednotlivé školní řády se více či méně vzájemně liší. Přispívá k tomu absence vzorových, plošně vydávaných norem, které by obsahy školních řádů sjednocovaly.

„Z obav před kontrolami se v praxi školní řády zpracovávají většinou v maximalistické podobě, aby obsáhly všechny oblasti stanovené školským zákonem a prováděcími předpisy. V reakci na nové požadavky kontrolních orgánů nebo nových doporučení (například prevence rizikového chování) se do školních řádů přidávají nové a nové pasáže. Školní řád se pak mění ve formální materiál, se kterým se vůbec nepracuje. Jen málo škol si uvědomuje, že školní řád by měl být jasný a srozumitelný pro děti všech věkových kategorií.“²¹

Formální přístup a přebírání různých vzorů vede i k tomu, že školní řád není upraven na místní podmínky.

Podle Bečvářové (2003) by měl školní řád mateřské školy obsahovat zpravidla tato ustanovení:

(1) Z hlediska provozu a organizace

- *stanovení organizace provozu školy*
- *stanovení doby provozu školy*
- *rozhodnutí o provozu mateřské školy o hlavních prázdninách a oznámení rodičům nejméně dva měsíce předem*
- *stanovení počtu tříd a jejich kapacita*
- *stanovení rozsahu individuální specializované péče ve výchovném procesu*

(2) Z hlediska rodičů

- *kritéria přijímacího řízení podle § 34 školského zákona*
- *ukončení předškolního vzdělávání podle § 35 školského zákona*
- *stanovení odpovědnosti, práv a povinností rodičů*
- *platby úplata za předškolní vzdělávání a za školní stravování*
- *možnosti integrace dětí se zdravotním postižením, znevýhodněním a dětí mladších tří let*

²¹ MIKÁČ, J., PUŠKINOVÁ, M. *Vnitřní předpisy, směrnice a řády ve školství*. Praha: Wolters Kluwer, 2011. ISBN 978-80-7357-635-6

- *stanovení docházka a délky pobytu dítěte v mateřské škole*
- *možnosti vstupu a pobytu rodičů ve třídách, školních prostorách*

(3) Z hlediska bezpečnosti

- *pravidla zacházení s majetkem školy*
- *zajištění ochrany dětí před sociálně patologickými jevy - (šikanou, týráním, drogami, ponižováním, kouřením, alkoholem apod.), tuto oblast lze zpracovat i samostatně v rámci jiného dokumentu, např. minimální preventivní program*
- *podmínky pobytu venku při jejich účasti v kroužcích, pojištění*
- *poskytnutí pomoci při úrazu*
- *odpovědnost za děti*
- *stanovení podmínek k zajištění bezpečnosti a ochrany dětí (odpovědnost pedagogů, uzamykání třídy, školní budovy, zahrady)²²*

Další oblast rozepsaná ve školním řádu se může týkat zajištění **psychohygieny** (např. postupná adaptace nových dětí, možnost rodičů variabilního využívání režimu dne a volného vstupu do tříd, flexibilní denní řád, respektování individuálních potřeb a uplatňování svobodné volby dětí, vyváženost spontánních a řízených činností, dostatek volného pohybu, dostatečně dlouhý pobyt venku, diferencovaná doba spánku a odpočinku), **životosprávy** (stravování, skladba jídel, intervaly mezi jídly, pitný režim apod.) a **psychosociálních podmínek** (zajištění jistého a bezpečného prostředí, rovnost postavení dětí – práva, možnosti a povinnosti, respektování individuálních potřeb a uplatňování respektu ke svobodné volbě dětí, vztahy důvěry a spolupráce, otevřená komunikace, podpora sebedůvěry a sebejistoty, spoluvytváření a respektování dohodnutých pravidel

V první řadě si musíme uvědomit, že je třeba dodržovat školský zákon, který určuje části povinného obsahu školního řádu. A tyto jednotlivé části rozpracovat v rámci školního řádu mateřské školy a doplnit je o organizaci školního stravování a upřesnění podmínek pro ukončení vzdělávání dítěte v mateřské škole.

²² BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-537-7

2.3.2.1 Zásady tvorby školního řádu

Jak ve své práci uvádí Nováčková (2010) tvorba školního řádu má několik zásad:

- **Účelnost** – školní řád je určen škole, ale taky jejím účastníkům. Je normou ve prospěch školy, žáků, učitelů, personálu aj. Základní princip tvorby školního řádu by měl tvořit ohled na věkovou skupinu žáků, jejich zkušenosti a specifika lokality.
- **Závaznost** – z obsahu a znění školního řádu by mělo být jasné, že se týká všech uživatelů a jeho dodržování je všem prospěšné.
- **Kontrola a korekce** – ustanovení školního řádu by s ohledem na jeho závaznost měly být kontrolovatelná a měly by umožňovat včasnou korekci.
- **Formulační jasnost** – znění jednotlivých ustanovení školního řádu by mělo být stručné, jednoznačné a srozumitelné.
- **Rozsah školního řádu** – neměl by být zbytečně rozsáhlý a zahlcený nadbytečnými informacemi.
- **Školní řád je závazným dokumentem** – vedle normativního chování by měl zachycovat celkové klima školy, na jeho tvorbě by se měli podílet i pedagogové, ale i rodiče, žáci a jiné instituce školní správy a samosprávy. Výsledkem konsensu je jeho lepší účinnost, než když je vyhotoven autokraticky.²³

Závěrem bychom ještě mohli doplnit, že školní řád by měl obsahovat nejen zákazy a příkazy, ale měl by podávat i srozumitelné informace.

Jak uvádí ve své práci Prokop (2012), „školní řád musí být své cílové skupině osob srozumitelný již z toho prostého důvodu, že jinak nedojde vůbec či v potřebné míře k přenosu potřebných informací. Tvůrce školního řádu musí přihlédnout k otázce, komu je školní řád určen, a naopak účastníci výchovně – vzdělávacího procesu musí být vybaveni potřebnou mírou dovedností, aby jeho ustanovení byli schopni porozumět.“²⁴

2.3.3 Chyby ve školním řádu

Jak uvádí ve své knize Bečvářová (2010) nejčastější nedostatky školních řádů:

„Problémy dělá samotný název dokumentu, ředitel školy vydává školní řád (vnitřní řád vydává ředitel školského zařízení), obsahově jsou oba dokumenty stejné“.

²³ NOVÁČKOVÁ, R. *Právo dítěte na soukromí a školní řád*. Brno, 2010. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati, Fakulta humanitárních studií

²⁴ PROKOP, F. *Školní řád jako nástroj řízení školy*. Praha, 2012. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Centrum školského managementu.

- Obsahová neúplnost nebo nízká obsažnost se týká především uvedení podrobností k výkonu práv dětí a jejich zákonných zástupců (zejména vzhledem k ukončení předškolního vzdělávání, kde je třeba citovat přesně podle školského zákona § 35) a dále vzájemných vztahů zákonných zástupců dětí a pedagogických pracovníků.
- Je třeba v školním řádu uvést i kritéria přijímacího řízení dle § 34 a § 179 školského zákona
- Často chybí poslední povinný údaj o podmínkách zacházení s majetkem školy ze strany dětí.
- K potřebám zajištění provozu a zejména podmínek zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí je třeba rozepsat všechny náležitosti a podrobnosti zajištění počtu dětí dospělými při různých příležitostech, zejména při náročných akcích a aktivitách, tak aby ředitelka školy v případě stížnosti, úrazu byla tímto dokumentem chráněna.²⁵

Nejčastější chyby ve zpracování školních řádů, které uvádějí ve své knize Mikáč a Puškinová (2011):

- Text není v souladu se současnou právní úpravou.
- Není použita současná správná terminologie.
- Řád neupravuje všechny oblasti uvedené v § 30 školského zákona.
- Se školním řádem nejsou prokazatelným způsobem seznámení žáci, pedagogové, zákonní zástupci.
- Text není upravován v závislosti na změnách předpisů.
- V organizaci existuje několik verzí řádu, není zřejmé, která verze je platná.
- Jde o převzatý text z jiné školy, neupravený na místní podmínky.

„Ve snaze zajistit, aby školní řád obsahoval vše, co vyžadují školské předpisy, se často zapomíná na to, že se škola má chovat jako pedagog a psycholog, že má uplatňovat zásady pedagogického taktu.“²⁶

Mezi schopnosti ředitelů škol patří používání cizích materiálů, textů jiných škol, aniž by je upravili. Proto nacházíme v inspekčních zprávách poznámku o tom, že pravidla, která si organizace ve svých řádech stanovila, nejsou organizací dodržována. Tím se školy zbavují výhod, které jim vytvoření řádu nabízí – pokud totiž je právní úprava ve vyhláškách či

²⁵ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Kvalita, strategie a efektivita řízení mateřské školy*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-221-8

²⁶ MIKÁČ, J., PUŠKINOVÁ, M. *Vnitřní předpisy, směrnice a řády ve školství*. Praha: Wolters Kluwer, 2011. ISBN 978-80-7357-635-6

zákonech neurčitá a nejasná, kontrolní orgány pak respektují pravidla, kterými si organizace určitou oblast ošetřila.

2.3.4 Rozsah školního řádu

Školský zákon předepisuje obsah školního řádu, nikoliv jeho formu. Každý ředitel přistupuje k jeho sestavení s jiným náhledem. Rozsahem školního řádu se ve své studii zabýval Solfronk jak uvádí Prokop (2012). „Rozsah školního řádu by měl být úměrný jeho účelu. Znamená to, že by neměl být zbytečně mnohoslovný a přesycený nadbytečnými informacemi. Aby se tomu zamezilo, měli by tvůrci školních řádů zvážit, co lze ze života školy vyjádřit normativně a tedy také kontrolovat a které oblasti by měly být neformálně skrytými normami typu tradice školy, klima školy, pravidla slušného či společenského chování. Další z autorů Z. Souček uvádí, že školní řád by neměl být příliš stručný, ale ani příliš složitý a dlouhý. Tento názor zastává také F. Štěpánek, doporučuje neopakovat ve školním řádu stejné požadavky, které jsou uvedené v jiných směrnících nebo pokynech.“²⁷

Jaký by tedy měl být rozsah školního řádu, aby byl pro zákonné zástupce dětí stručný přehledný, výstižný, přesný a s jednoznačnou formulací. Při jeho tvorbě bude ideální se držet zásady účelnosti, nezbytnosti, smysluplnosti a formulační jasnosti. Pokud od školního řádu očekáváme, že bude podrobným návodem, jež své uživatele povede všemi běžnými a i potenciálními situacemi školního prostředí, bude jeho text rozsáhlejší. Mohlo by se, ale stát, že se školní řád stane nepřehlednou spleť ustanovení. U stručného zpracování školního řádu hrozí jeho přílišná obecnost.

2.3.5 Funkce školního řádu

Školní řád neupravuje výhradně pravidla pro chování dětí, žáků, studentů, i když je mnohdy charakterizován jako zásady chování, pravidla chování nebo školní normy, prostředek k vymezení povinností dětem, žákům a jejich zákonným zástupcům. Školní řád má, ale širší upotřebení i funkci v rozsahu řízení školy. Jednou z funkcí může být kupříkladu ochrana bezpečnosti a zdraví, dětí a zaměstnanců školy. Další z funkcí by mohla být ochrana osobního a školního majetku. Klasickými funkcemi je nepochybně míra pravidel pro chování dětí, úsilí o slušné chování mezi zákonnými zástupci a zaměstnanci školy. Tuto funkci je možné rozšířit na vytvoření podkladu pro spolupracující chování zúčastněných. Z hlediska

²⁷ PROKOP, F. *Školní řád jako nástroj řízení školy*. Praha, 2012. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Centrum školského managementu.

ředitele/ky školy je školní řád z významné části norma pro řešení konfliktu, problému mezi zákonnými zástupci a školou. Následující funkcí je funkce informační, informace o provozu a režimu školy.

2.3.6 Komunikace ředitele a školní řád

Podle Prokopa (2012) „oblast komunikace školního řádu školy chápeme jako oblast předávání informací, přesněji řečeno jako způsobem, kterým je školní norma předávána uživateli.“²⁸

Podle znění školského zákona § 30 zveřejní ředitel školní řád nebo vnitřní řád na přístupném místě ve škole nebo školském zařízení, prokazatelným způsobem s ním seznámí zaměstnance, žáky a studenty školy nebo školského zařízení a informuje o jeho vydání a obsahu zákonné zástupce nezletilých dětí a žáků.

Právní předpis řediteli školy ukládá povinnost koho, o čem a jakým způsobem má informovat. Co se týká povinnosti zveřejnit školní řád na přístupném místě ve škole nebo školském zařízení se tak děje umístěním školního řádu na chodbě nebo ve vstupní hale. Některé školy využívají možnost umístit školní řád na webových stránkách své školy tento postup, ale není stanoven zákonem. Je důležité, aby školní řád byl volně přístupný v listinné podobě v prostorách školy.

V případě povinnosti informovat uživatele školního řádu jsou uvedeny dvě odlišné varianty. Zaměstnanci a žáci musí být informováni prokazatelným způsobem, zákonní zástupci nezletilých žáků musí být informováni o jeho vydání a obsahu. Záleží na řediteli školy, jakým způsobem to při dodržení stanovených podmínek učiní.

Zaměstnanci školy jsou obvykle s obsahem školního řádu seznámeni na pedagogické radě. Nový pracovník školy je pak seznámen s školním řádem, při nástupu do pracovního poměru, kdy jsou proti podpisu seznamují s vnitřní dokumentací školy. Zákonní zástupci dětí mateřských škol jsou seznámeni se školním řádem na třídních schůzkách. Seznámení vždy stvrdí svým podpisem.

²⁸ PROKOP, F. *Školní řád jako nástroj řízení školy*. Praha, 2012. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Centrum školského managementu.

2.3.7 Ředitel školy a školní řád

Jak ve své práci uvádí Prokop (2012), „pokud uznáme školní řád jako jeden z nástrojů řízení, můžeme souhlasit, že efektivita jeho použití v oblasti managementu je v první řadě odrazem řídicích, pedagogických, komunikačních a dalších dovedností a postojů ředitele školy. Je projevem jeho osobnosti, jeho vizí a dlouhodobých a cílů. Zastává roli klíčového prostředníka mezi vedením školy a aktéry školního prostředí.“²⁹

Školní řád mateřské školy je zásadním vnitřním předpisem, který stanovuje a upravuje vzájemné vztahy mezi dětmi, a také mezi jejich zákonnými zástupci a školou. Školní řád, který vydává ředitel školy, můžeme považovat za jeden z klíčových nástrojů, za hlavní komunikační kanál, skrze něho je sdělována, objasňovaná, koordinována, evaluována a také přijímána vize školy. Školní řád je často příčinou vznikajících konfliktů mezi školou a zákonnými zástupci dětí, z důvodu neplnění povinností z něj vyplývajících.

Školní řád formální dokument nebo nástroj praktického využití. Školní řád se stává z části formálním dokumentem a to v části, která stanovuje provoz a vnitřní režim školy, kdy zákonní zástupci dětí, jsou s touto částí školního řádu, již prokazatelným způsobem seznámeni. Dá se mluvit o formální stránce hlavně proto, že zákonní zástupci dětí si volí mateřskou školu předem, například pomocí informací, které jednotlivé školy uveřejňují na svých webových stránkách, jsou tak seznámeni s informacemi o vnitřním režimu a provozu již před přijetím dítěte k předškolnímu vzdělávání.

O aplikovatelné stránce školního řádu mluvíme v částech, které upravují práva a povinnosti dětí a jejich zákonných zástupců, kde se jedná o zacházení s majetkem školy ze strany dětí. Na základě této části školního řádu je možné řešit konfliktní jednání, jak ze strany dětí, tak i ze strany zákonných zástupců dětí. Povinnost zákonných zástupců bývá včas omlouvat a vyzvedávat děti z mateřské školy do ukončení provozu v době stanovené školním řádem a informovat školu o změně zdravotního stavu dítěte. Další povinností ze strany zákonných zástupců je včas uhradit úplatu a stravné za předškolní vzdělávání dětí. Tyto povinnosti bývají některými rodiči často porušovány, aniž by došlo k jakémukoli „postihu“. Argumentem rodičů ve většině případů bývá jejich vlastní zapomnětlivost, většinou si myslí, že porušení pravidel vyřeší opakovanou omlouvou.

²⁹ PROKOP, F. *Školní řád jako nástroj řízení školy*. Praha, 2012. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Centrum školského managementu.

2.3.8 Školní řád a zákonní zástupci dětí

Školní řád mateřské školy je důležitým interním předpisem pro stanovení vzájemných vztahů mezi dětmi, zákonnými zástupci dětí a školou. Školní řád upravuje podrobnosti k výkonu práv a povinností zákonných zástupců žáků vůči škole, i o pravidlech vzájemných vztahů s pedagogickými pracovníky. Je proto velmi důležité seznámit se s jeho zněním v zájmu předcházení zbytečných nedorozumění ze strany rodičovské a pedagogické veřejnosti v důsledku neznalostí vymezených pravidel.

Ředitel školy je povinen zveřejnit školní řád na přístupném místě ve škole a je rovněž jeho povinností informovat o jeho vydání a obsahu zákonné zástupce. Postup, jakým má být seznámení provedeno, však stanoven není a závisí na rozhodnutí ředitele příslušné školy.

V případě, že postupuje pedagogický pracovník školy v rozporu se školním řádem, nebo školní řád obsahuje ustanovení, která jsou v rozporu s právními předpisy, může zákonný zástupce dítěte domáhat nápravy u ředitele školy.

K právům zákonných zástupců dítěte umístěného v mateřské škole náleží především právo na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání, ale pouze jejich dítěte. Dalším právem zákonných zástupců dítěte je právo vyjadřovat se ke všem rozhodnutím, které se týkají podstatných záležitostí vzdělávání a výchovy dítěte. V neposlední řadě také právo na poradenskou pomoc školy v záležitostech týkajících se vzdělávání a výchovy dítěte.

„Podle vyjádření ČŠI někdy dochází k nedorozumění v důsledku nadměrně volného výkladu těchto práv, k nimž bývá přičítáno i právo o tom, která učitelka může dítě učit, nebo o tom, do kolika hodin má být mateřská škola denně v provozu nebo jakým způsobem by měla ředitelka mateřské školy zajišťovat realizaci jejich práva na informace.“³⁰

K povinnostem zákonných zástupců nezletilých dětí umístěných v mateřské škole náleží v souladu se školním zákonem zajistit, aby dítě do školy řádně docházelo, a omluvit nepřítomnost dítěte ve škole podle podmínek stanovených ve školním řádu. Povinnost zákonných zástupců dítěte docházejícího do mateřské je informovat školu o změně zdravotní způsobilosti dítěte, jeho zdravotních obtížích nebo jiných skutečnostech, které by mohly ovlivnit průběh vzdělávání a výchovy.

Ředitelka mateřské školy je povinna respektovat právní předpisy. Zákon 561/2004 Sb., o předškolní, základní, střední, vyšší odborné a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 21 Práva žáků, studentů a zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků, § 30 Školní řád, vnitřní řád a stipendijní řád, §34 Organizace předškolního vzdělávání,

³⁰ Zdroj: ČŠI Dostupné na <http://www.csicr.cz/getattachment/cz/Rodice/Na-co-se-casto-ptate/Z-dotazu-zaslanych-Ceske-skolni-inspeki-a-odpoved/z-dotazu-a-odpovedi>

§ 35 Ředitel mateřské školy může rozhodnout po předchozím upozornění písemného oznámení zákonnému zástupci dítěte rozhodnout o ukončení předškolního vzdělávání, § 29 Bezpečnost a ochrana zdraví ve školách a školských zařízeních.

2.3.9 Školní řád jako pravidlo

Jak uvádí ve své práci Vlčková (2012), „můžou vzniknout potíže, pokud zákonný zástupce dítěte vyzvedává z mateřské školy po provozní době, která je stanovena ve školním řádu. Zákonní zástupci z tohoto důvodu ve většině případů požadují prodloužení provozní doby, odmítají podepsat záznam o pozdním příchodu do mateřské školy.“³¹ Problémy mohou nastat i v případě, kdy škola odmítne převzít do školy dítě, které je evidentně nemocné. Obtíže vznikají také, když jde o tzv. problémové dítě, jehož vývoji a chování není snadné porozumět, a to zpravidla ze strany rodičů, tak i pedagogů. Stejně tak potíže způsobují zákonní zástupci, jejich postoje se pohybují v krajnostech. V neposlední řadě může také dojít k situaci, kdy jde o problémovou osobnost na straně zaměstnanců školy. Jejich projevy a postoje se stejně, jako projevy zákonných zástupců mohou dostat za hranice běžné únosnosti.

Pokud dochází závažným způsobem k narušování provozu mateřské školy a je to prokazatelné, ředitelka školy postupuje podle § 35 školského zákona, kde se uvádí:

- (1) Ředitel mateřské školy může rozhodnout po předchozím upozornění písemně oznámením zástupci dítěte rozhodnout o ukončení předškolního vzdělávání, jestliže
 - a) se dítě bez omluvy zákonného zástupce nepřetržitě neúčastní předškolního vzdělávání po dobu delší než dva týdny,
 - b) zákonný zástupce závažným způsobem opakovaně narušuje provoz mateřské školy,
 - c) ukončení doporučí v průběhu zkušebního pobytu dítěte lékař nebo školské poradenské zařízení,
 - d) zákonný zástupce opakovaně neuhradí úplatu za vzdělávání v mateřské škole nebo úplatu za školní stravování (§ 123) ve stanoveném termínu a nedohodne s ředitelem jiný termín úhrady.

³¹ VLČKOVÁ, M. *Školní řád v praxi mateřské školy*. Praha, 2012. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Centrum školského managementu

2.3.10 Role zákonných zástupců

Zákonný zástupci dětí mají právo být považovány za partnery a klienty školy.

„Jak uvádí ve své práci Krakowitzer (2012) termín „sociální role“ uvedl do sociologie R. Lanton v souvislosti sociálního statusu. Sociální rolí se myslí souhrn očekávaných jednání vůči jedinci, který zastává určitou sociální pozici. Role zahrnuje určité povinnosti, práva, způsoby chování, které se od jedince očekávají v jeho prostředí. Od zákonných zástupců se očekává především zájem, určitá míra spolupráce.“³²

Zákonný zástupce jako klient si vybírá školu, od které něco očekává, například větší míru spolupráce se školou, neboť díky tomu má možnost kontrolovat kvalitu poskytovaných služeb. V tomto případě se jedná o zaneprázdněného rodiče, který považuje pedagoga za odborníka a snaží se příliš nezasahovat do jejich práce. Pokud je nespokojen vybírá si jinou školu. Rodič jako partner školy má velký přínos pro rozvoj dítěte. Pedagog se stává partnerem a akceptuje názory a podněty ze strany rodičů jako přínos pro svou práci. „Nutnou podmínkou tohoto vztahu je oboustranný respekt a jasně deklarovaný účel.“³³

Na druhé straně musíme uznat, že řada rodičů odpovědnost za výchovu a vzdělávání přenáší na školu. Rodiče si často neuvědomují, že právě oni jsou odpovědní za vývoj svých dětí. Rozdíly v postoji rodiny a školy na výchovu a vzdělávání mohou vyplývat buď ze špatné komunikace mezi školou a zákonnými zástupci dětí a z nedostatku informací nebo z chyb školy.

2.3.10.1 Pozdní vyzvedávání dětí z mateřské školy

Včasné vyzvedávání dětí z mateřské školy je zakotveno ve školním řádu. Tím můžeme argumentovat při jednání s rodiči. Pokud zákonný zástupce opakovaně porušuje převzetí dítěte v hodinu ukončení provozu mateřské školy, může být takové jednání rodičů posouzeno ředitelkou mateřské školy jako závažné a opakované porušení provozu mateřské školy. Jedná se o jeden z důvodů, pro než je ředitelka oprávněna po předchozím písemně oznámeném upozornění zákonného zástupce rozhodnout o ukončení předškolního vzdělávání dítěte ustanovení školského zákona § 35 odst. 1 písmeno b). V případě škol zřizovaných státem, krajem, obcí nebo svazku obcí je potřeba toto rozhodnutí udělat v souladu s ustanovením §

³² KRAKOVITZER, V. *Budování vztahu škola – zákonný zástupce*. Praha, 2012. Bakalářská práce (Bc) Univerzita Karlova Praha, Pedagogická fakulta. Centrum školského managementu.

³³ KRAKOVITZER, V. *Budování vztahu škola – zákonný zástupce*. Praha, 2012. Bakalářská práce (Bc) Univerzita Karlova Praha, Pedagogická fakulta. Centrum školského managementu.

165 odst. 2 písmena b) a § 183 odst. 1 školského zákona, neboť se jedná o rozhodnutí ředitele mateřské školy, kdy je rozhodnutí ve správním řízení. Průběh a podmínky tohoto řízení musí být v souladu se zákonem č. 500/2000 Sb., správní řád.

2.3.10.2 Problémové chování dítěte

Problémové chování dítěte nemusí být samo o sobě největším problémem. Pokud je kooperace a komunikace s rodiči na dobré úrovni, dají se výchovné projevy zvládnout, aniž se naruší denní režim školy. Problém nastane v tom okamžiku, kdy rodiče nejsou ochotni spolupracovat a přijmout fakt, že nějaký problém existuje. Zpočátku se musíme zamyslet nad tím, co vlastně je tím rizikovým chováním. Podle zkušeností Michalové jak uvádí ve svém článku Těthalová (2012) „se můžeme u dětí předškolního věku setkat s projevy problémového chování jako je: „odmítání předložené práce či nabízené aktivity, potyčky s ostatními dětmi, odcházení ze třídy bez dovolení, nerespektování učitelky či doma rodičů, agresivita slovní i fyzická vůči dětem, někdy i dospělým, autoagrese, ničení věcí, lež a krádež.“³⁴ Mezi problémové chování můžeme zařadit i děti s ADHD (porucha pozornosti s hyperaktivitou). Nemůžeme, ale deklarovat, že každé dítě s poruchou pozornosti a hyperaktivitou se musí charakterizovat problémovým chováním. Výchova u těchto dětí bývá obtížnější. Problémy u těchto dětí nastávají v souvislosti se začleněním do kolektivu vrstevníků. Kdy se děti musí přizpůsobit a dodržovat určitá pravidla a omezení, což oni ve své spontánnosti a nepatrnější sociální zralosti těžce nesou. U poruch chování se předpokládá větší kooperaci s rodiči. „Pokud se rodič snaží být dítěti hlavně kamarádem a neurčí mu hranice chování, že se stát, že z dítěte se stane tyran rodiny.“³⁵ Problémovým může být i dítě úzkostné, které se straní ostatních a špatně snáší změny. V tomto může pomoci ve školním řádu zakotvený adaptační proces, který umožní seznámit se s prostředím školy. „Nejčastějším problémem se, ale stávají děti s poruchou autistického, mentálními poruchami a poruchami chování.“³⁶ Děti s poruchou autistického spektra a s mentálními poruchami se dají při kooperaci s rodiči a s přispěním pedagogicko-psychologické poradny celkem dobře podchytit nebo v případě po dohodě s rodiči přemístit do specializovaných mateřských škol. Další z možností je zřídit funkci

³⁴ TĚTHALOVÁ, M. *Agrese vůči pedagogům narůstá. A to i ve školce*. Praha, Informatorium, 3/2012. Portál

³⁵ TĚTHALOVÁ, M. *Agrese vůči pedagogům narůstá. A to i ve školce*. Praha, Informatorium, 3/2012. Portál

³⁶ VLČKOVÁ, M. *Školní řád v praxi mateřské školy*. Praha, 2012. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Centrum školského managementu

asistenta a využít plné integrace „běžné“ mateřské školy podle školského zákona § 16 Vzdělávání dětí, žáků, studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.

U poruch chování bývá problém komplikovanější, protože vyžaduje od rodičů větší míru spolupráce a problémy se týkají právě výchovného působení rodiny. Může se například jednat o děti s nerovnoměrnostmi ve funkci jedné a druhé mozkové hemisféry, které se většinou po vstupu do základní školy vyznačují jako specifické poruchy učení.

Pedagogové mateřských škol jsou často sami s velkou skupinou dětí i přes počet 24 dětí, pokud je v takové skupině jedno dítě s výraznými poruchami chování, může se stát, že čas, který učitelka věnuje tomuto dítěti, nemá potom pro ostatní děti a díky tomu nemůže vykonávat svou práci.

Neřešitelným problémem se stává dítě, jehož rodiče zamítají s mateřskou školou a s pedagogicko-psychologickou poradnou spolupracovat. „Běžné zákazy a tresty u těchto dětí nezabírají a přesto, že dítě svým chováním porušuje školní řád, tak zákon nedává možnost takovému dítěti ukončit předškolní vzdělávání, jestliže rodiče všechny své závazky plní.“³⁷ „Problémové, rizikové chování předškolních dětí je komplexní problém, který – jak je známo – nemá jednoduché řešení.“³⁸

Jak ve své práci uvádí Vlčková (2012) „z formálního hlediska se do budoucna nabízí 3 možné komplexní řešení:

- snížení počtu dětí na třídě v MŠ
- zvýšení počtu pedagogů v MŠ
- dát řediteli/ce MŠ pravomoc, aby mohl/a ukončit docházku dítěte do MŠ, pokud rodiče opakovaně odmítají navštívit PPP (pedagogicko-psychologickou poradnu) nebo SPC (speciálně pedagogické centrum) a MŠ potřebné podklady pro další práci s dítětem.“³⁹

Přidali bychom ještě jedno řešení a to možnost vytvořit funkci asistenta pedagoga pro děti s problematickým chováním. V současné době může ředitel/ka školy zřídit funkci asistenta pedagoga podle školského zákona pro dítě se speciálními vzdělávacími potřebami, mimořádně nadaných a integrovaných se souhlasem krajského úřadu.

³⁷ VLČKOVÁ, M. *Školní řád v praxi mateřské školy*. Praha, 2012. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Centrum školského managementu.

³⁸ TĚTHALOVÁ, M. *Agrese vůči pedagogům narůstá. A to i ve školce*. Praha, Informatorium, 3/2012. Portál.

³⁹ VLČKOVÁ, M. *Školní řád v praxi mateřské školy*. Praha, 2012. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Centrum školského managementu.

2.3.10.3 Dítě chodí do mateřské školy nemocné

Toto je častým problémem všech ředitelů a pedagogů škol. Rodiče často posílají do mateřské školy nemocné dítě. Dítě je nasydlé, má rýmu, kašel, často do mateřské školy přijde po nemoci, nedoléčené, rodiče dokonce požadují podávání léků. Odmítnout převzít nemocné dítě do mateřské školy neřeší žádný právní předpis. Protože však jde o nepochybně o problém týkající se ochrany zdraví dětí v rámci provozu mateřské školy, lze vyjít s ustanovení § 29 a § 30 školského zákona. Podle ustanovení § 29 zajišťuje škola a školské zařízení bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb. Podle ustanovení § 30 odst. 1 písm. c) pak školní řád upravuje podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů. Aby tedy pedagog mohl odmítnout do mateřské školy dítě jevící známky akutního onemocnění, je nutné tuto skutečnost včlenit do školního řádu. Pokud zákonný zástupce bude i přes toto ustanovení dále posílat nemocné dítě do mateřské školy, lze tento postup zákonného zástupce považovat za závažné porušení provozu mateřské školy, za které lze při dodržení stanovených podmínek § 35 školského zákona rozhodnout o ukončení docházky dítěte do mateřské školy.

3. VÝZKUMNÁ ČÁST

3.1 Tvrzení

- 1) Školní řád je pro ředitele/ky mateřských škol formální dokumentem.
- 2) Školní řád vybraných mateřských škol není v souladu se současnou právní úpravou.
- 3) Školní řád vybraných mateřských škol má regulovat konkrétní podmínky školy.
- 4) Školní řád vybraných mateřských škol neupravuje všechny oblasti uvedené v § 30 školského zákona.

3.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je pomocí rozhovorů posoudit využitelnost školního řádu ze strany školy a na druhé straně zákonného zástupce dítěte. Zjistit zda zákonný zástupce dítěte využívá školní řád, v jakých situacích a do jaké míry. Na druhé straně v jakých situacích využívá školní řád škola. Pomocí rozhovorů zjistit, zda jsou rodiče seznámeni s tímto dokumentem, jak na něj reagují, zda chápou smysl a význam tohoto dokumentu a zároveň budou zjištění porovnávána s názory ředitelů, kteří tento dokument dle zákona zpracovávají.

3.3 Metody výzkumu

Při výzkumu jsme se rozhodli postupovat metodou kvalitativního výzkumu. Kvalitativní výzkum využívá k sběru dat rozhovor.

Rozhovor může být **volný**, otázky nejsou předem dány, vznikají během přirozené komunikace, takže někdy nemusí respondent vědět, že je objektem výzkumného zájmu. Lepší navázání kontaktu.

Polostrukturovaný rozhovor je částečně řízený vyznačuje se tím, že je připraven soubor témat/otázek, aniž by bylo předem stanoveno jejich pořadí.

Rozhovor strukturovaný řízený s otevřenými otázkami. Jsou předem určeny otázky, které je třeba položit a tak jejich pořadí. Pořízená data se lépe vyhodnocují. Nevýhoda je, že rozhovor neprobíhá v přirozené atmosféře.

Specifickou podobu volného rozhovořuje tzv. **narativní rozhovor** respondent je vybídnut k volnému vyprávění na dané téma.

Při kvalitativním výzkumu je velmi dobré vést dotazování formou řízeného rozhovoru.

Při kvalitativním výzkumu je důležité pořízení z rozhovoru záznam např. diktafonem.

Rozhodli jsme se použít i další nástroje a to dotazování a analýza dokumentů (školní řád mateřských škol).

3.3.1 Rozhovor

Vzhledem k podstatě výzkumného problému bylo nutné pro bakalářskou práci využít dvě skupiny respondentů. První skupinu představují zástupci škol – ředitelé a druhou zákonní zástupci.

Pro první skupinu respondentů použijeme kombinaci dvou typů rozhovorů, a to **rozhovor volný a polostrukturovaný**. Ředitelé/ky náhodně vybraných mateřských škol necháme volně vyprávět o využitelnosti školního řádu a pro upřesnění budou pokládány připravené doplňující otázky. Rozhovor umožňuje respondentovi volně vyjadřovat své názory a pocity k předmětu výzkumu, umožňuje detailněji přiblížit, jak lidé chápou určitý problém.

U druhé skupiny využijeme jako výzkumný nástroj také dva typy rozhovorů a to **stukturovaný a polostrukturovaný**.

3.3.2 Analýza školních řádů

Jako další z prostředků výzkumu jsme si zvolili **analýzu dokumentů** – rozbor náhodně vybraných školních řádů mateřských škol při, kterém se hledají společné nebo rozdílné vlastnosti. Pro rozbor je důležité stanovit kritéria podle, kterých budeme posuzovat školní řád. „Analýza je metoda poznávání daných skutečností, jejíž podstatou je členění zkoumaných souborů na dílčí části a jejich postupný výzkum. K poznání skutečnosti je třeba s analýzou použít i syntézu, která na základě poznanych dílčích částí umožňuje jejich postupným slučováním vysvětlovat různé stránky zkoumané skutečnosti. Hlavním nástrojem analýzy je abstrakce, jejímž produktem je popis skutečnosti, syntéza pak podává její vysvětlení.“⁴⁰ Analýza a syntéza jsou nástrojem kvalitativní metody zpracování faktu. **Kvalitativní výzkum** však svým charakterem **může být subjektivní**, je ovlivněný osobou zpracovatele. Pro zobecnění výsledku by bylo třeba zopakování výzkumu několika výzkumníky a porovnání výsledků jednotlivých výzkumů. Teprve pak by platnost výsledku mohla být zobecněna pro všechny dokumenty zkoumaného souboru.

⁴⁰ ŘEHOŘ, A. Metodologie I. Brno: IMS, 2004

3.3.3 Výběr výzkumného vzorku

Vzhledem k cílům práce obsahuje výzkumný vzorek dvě **skupiny respondentů**. První skupina respondentů jsou ředitelé/ky mateřských škol na území hl.m.Prahy. Druhou skupinou jsou zákonní zástupci dětí navštěvující mateřské školy v městské části Praha 21. Kontakty na mateřské školy budou získány na webových stránkách Školství hl.m.Prahy a na internetových stránkách Centra školského managementu PedF UK v Praze. Půjde o náhodný výběr 10 respondentů z řad ředitelů/ek mateřských škol na území hl.m.Prahy a zákonných zástupců dětí navštěvující mateřské školy v městské části Praha 21. Systém výběru bude náhodný.

Ředitelé/ky mateřských škol budou kontaktováni elektronickou formou zasláním kontaktního emailu. Zákonní zástupci dětí navštěvující mateřskou školu budou kontaktováni pomocí ředitelů/ek kontaktním emailem nebo na schůzce s rodiči. Výzkum bude probíhat u obou skupin anonymně. Bude na jejich rozhodnutí, zda se výzkumu zúčastní. Všichni respondenti budou elektronickou formou emailem nebo v podobě písemné formy informováni o účelu, cíli prostředcích a výsledku výzkumu.

3.4 Výběr školních řádů

K **analýze a porovnání dokumentů** jsme použili 30 náhodně vybraných školních řádů mateřských škol na území hl.m.Prahy. Použili jsme školní řády volně umístěné na webových stránkách mateřských škol, které se dali volně stáhnout nebo nám je na žádost zaslala ředitelka mateřské školy e-mailem.

3.4.1 Zpracování, porovnání a analýza školních řádů

Důležitým kritériem při porovnání a analýze školních řádů mateřských škol bylo ustanovení školského zákona č. 561/2004 Sb. § 30 odst. 1: má obsahovat podrobnosti k výkonu práv a povinností dětí a jejich zákonných zástupců ve škole a podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů s pedagogickými pracovníky, úprava provozu a vnitřního režimu školy, podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství a násilí.

Rozhodli jsme se při analýze školního řádu zaměřit na to, zda všechny zkoumané školní řády obsahují:

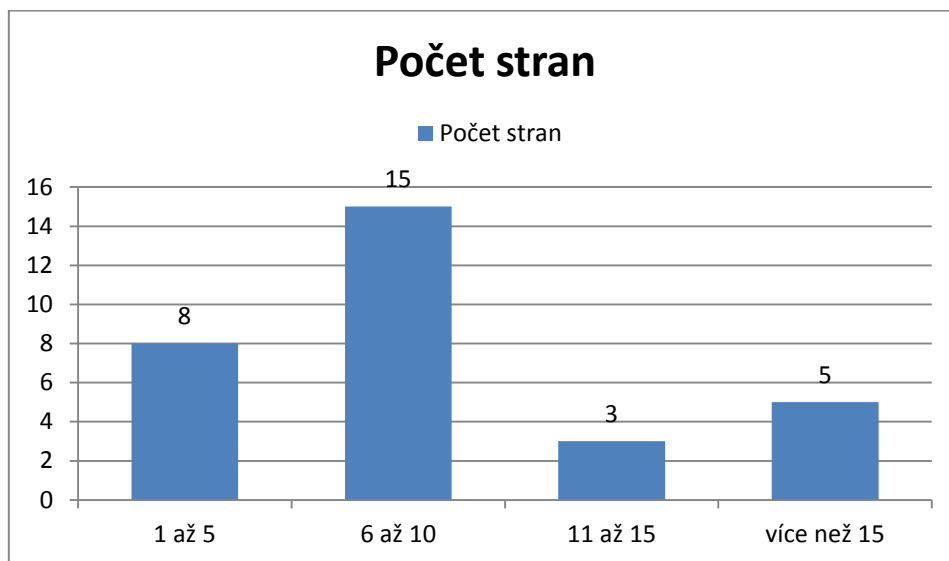
- 1) práva a povinnosti účastníků předškolní výchovy a vzdělávání, jejich zákonných zástupců ve škole a pravidla vzájemných vztahů zákonných zástupců s pedagogickými pracovníky
- 2) provoz a vnitřní režim mateřské školy
- 3) podmínky zacházení s majetkem školy
- 4) podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství a násilí
- 5) ukončení vzdělávání dětí v mateřské škole
- 6) stanovení psychohygienických podmínek

Jednotlivá kritéria byla zpracovaná do grafů, které by měly potvrdit nebo vyvrátit jednotlivá tvrzení.

Školský zákon předepisuje obsah školního řádu, ne však jeho formu. Je teda samozřejmé, že každý ředitel přistupuje ke zpracování školního řádu s jiným nadhledem, pramenícím se znalostí problematiky a vlastních zkušeností. Proto se rozsah školních řádů různých mateřských škol, jejich struktura i počet příloh výrazně liší.

1) Rozsah školního řádu

Rozsah školního řádu je posuzován z důvodu zjištění, zda je pro zákonné zástupce dětí srozumitelný, jednoznačný a přehledný a zda jsou v něm uvedena všechna práva a povinnosti zákonných zástupců dětí vyplývajících ze školského zákona. Toto posouzení srozumitelnosti a přehlednosti může být subjektivní, protože mám s tvorbou školního řádu malé zkušenosti a odráží se v něm pouze osobní názor.

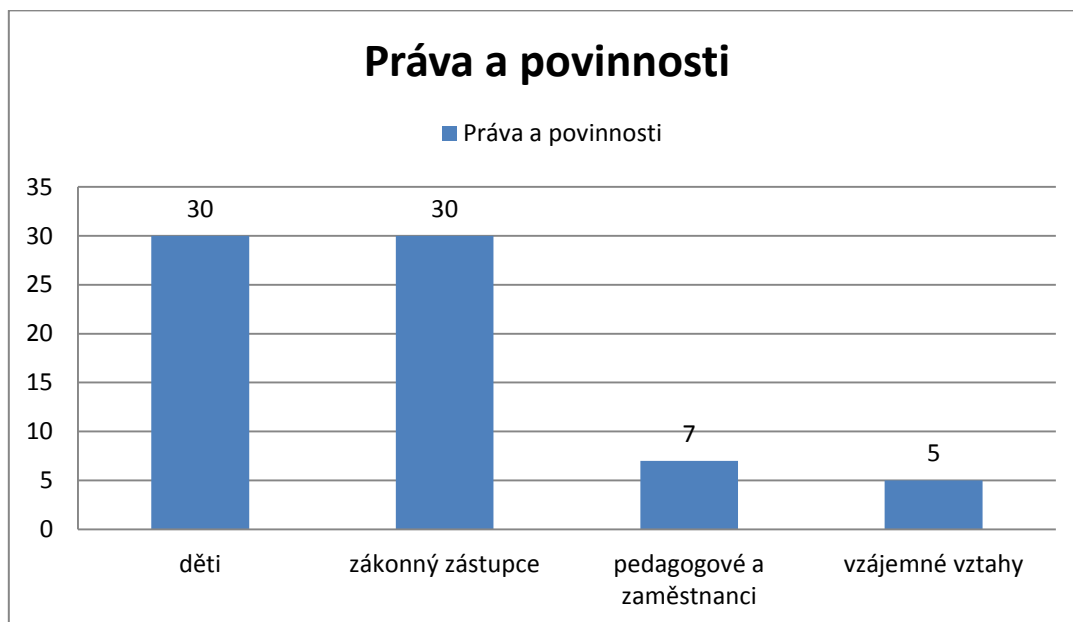
Obr. č. 1 graf znázorňující ve zkoumaných školních řádech – rozsah školního řádu - počet stran

Z uvedené analýzy vyplývá, že téměř polovina školních řádů je v rozsahu 6 až 10 stran. Z čehož lze usuzovat o optimálním rozsahu vypracování školního řádu, z hlediska přesnosti, výstižnosti a jednoznačné formulace.

2) Práva a povinnosti účastníků předškolní výchovy a vzdělávání, jejich zákonných zástupců ve škole a pravidla vzájemných vztahů zákonných zástupců s pedagogickými pracovníky.

Z 30 zkoumaných školních řádů, tento bod obsahovaly všechny školní řády. Většina zkoumaných školních řádů měla tento bod rozdělen do podskupin:

- Práva a povinnosti dětí a zákonných zástupců - obsahovaly všechny zkoumané řády
- Práva a povinnosti pedagogů/zaměstnanců mateřské školy – obsahovalo 7 školních řádů z celkového počtu
- Pravidla pro vzájemné vztahy – obsahovalo 5 školních řádů z celkového počtu

Obr. č. 2 graf znázorňující ve zkoumaných školních řádech – práva a povinnosti zúčastněných osob vzhledem k zákonné povinnosti

Ve zkoumaných školních řádech je věnován stejný rozsah právům a povinnostem dětí a jejich zákonným zástupcům. Na druhé straně, práva a povinnosti pedagogů a zaměstnanců školy nejsou ve většině zkoumaných školních řádů vůbec definována. Domníváme se, že ustanovení nejen o povinnostech pedagogů a zaměstnanců školy, ke vztahu k dětem a zákonným zástupcům dětí, ale i o jejich právech, by mělo být součástí každého školního řádu. Jeden z důvodů, aby si děti a zákonný zástupci dětí uvědomily, že i pedagogové a zaměstnanci mateřské školy mají nejen povinnosti, ale i práva

3) Provoz a vnitřní režim mateřské školy

Z 30 zkoumaných školních řádů, tento bod obsahovaly všechny školní řády. Většina zkoumaných školních řádů měla tento bod rozdělen do podskupin:

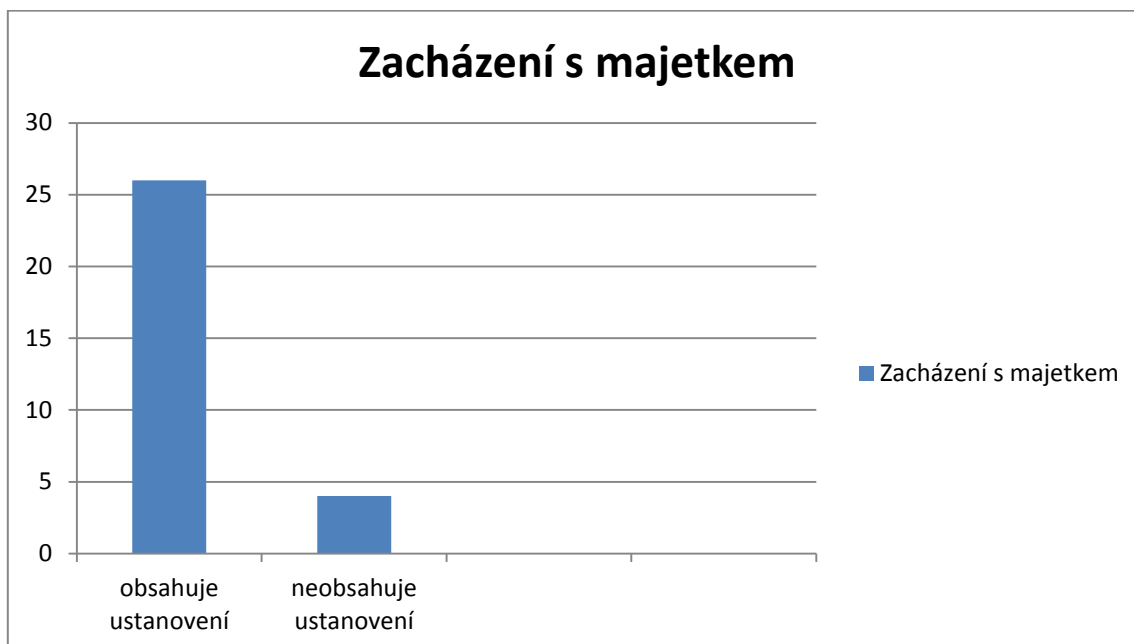
- Údaje o organizaci – obsahovalo 9 z celkového počtu zkoumaných školních řádů
- Zápis /přijímání dětí do mateřské školy – obsahovalo 25 z celkového počtu zkoumaných školních řádů
- Úplata za vzdělávání – obsahovalo 28 z celkového počtu zkoumaných školních řádů
- Školní stravování – obsahovalo 28 z celkového počtu zkoumaných školních řádů
- Ukončení předškolního vzdělávání – obsahovalo 21 z celkového počtu zkoumaných školních řádů

Obr. č. 3 graf znázorňující ve zkoumaných školních řádech – zákonnou povinnost ve školním řádu ohledně ustanovení provozu a vnitřního režimu školy

4) Podmínky zacházení s majetkem školy

Z celkových 30 zkoumaných školních řádů, tento bod obsahovalo 26 školních řádů.

Obr. č. 4 graf znázorňující ve zkoumaných školních řádech – zákonnou povinnost ve školním řádu ohledně ustanovení podmínky zacházení s majetkem školy

Přestože je zákonnou povinností ředitele školy uveřejnit ve školním řádu ustanovení ohledně podmínky zacházení s majetkem školy ze strany dětí, tuto povinnost některé zkoumané školní řády nesplnily. V ostatních zkoumaných školních řádech byla ustanovena povinnost zákonných zástupců dětí při zacházení s majetkem školy po dobu jejich pobytu v mateřské škole. Upřesněno chování dětí při zacházení s majetkem mateřské školy v rámci vzdělávání.

5) Podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství a násilí

Z celkových 30 zkoumaných školních řádů, tento bod obsahují všechny školní řády.

Obr. č. 5 graf znázorňující ve zkoumaných školních řádech – zákonnou povinnost ve školním řádu ohledně ustanovení o bezpečnosti a ochrany zdraví

3.4.2 Shrnutí ze zkoumaných školních řádů

Provedená analýza vzorku školních řádů nezachycuje celou problematiku jejich sestavování. Na základě kritérií a zjištěných faktů se pokusíme částečně posoudit jejich formální a obsahovou stránku. Školní řád by měl být stručný, přesto přesný a výstižný, s jednoznačnou formulací. Obsah některých školních řádů je nesourodý. Školní řády obsahují stejná ustanovení pod různými kapitolami. Z obsahu školního řádu by mělo být jasné, že se týká všech zúčastněných a že jeho dodržování je všem prospěšné, že je závazný jak pro děti a jejich zákonné zástupce, tak i pro pedagogy a zaměstnance školy. Ve školních řádech se nacházely doslovné přepisy příslušných paragrafů školského zákona, práva a povinnosti dětí a zákonných zástupců, oblast upravující podmínky pro zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí. V kapitolách nazvaných provoz a vnitřní režim školy reagovaly skoro všechny analyzované školní řády na místní podmínky dané školy.

Vzhledem k ustanovení § 30 odst. 1 školského zákona musíme na základě analýzy zkoumaných školních řádů konstatovat, že z 30 školních řádů splňuje zákonné podmínky jen 25 školních řádů. Všechny školní řády obsahují ustanovení o provozu a vnitřnímu režimu školy, o bezpečnosti a zdraví dítěte, práva a povinnosti dětí a zákonných zástupců. Největší problém je v ustanovení o pravidlech vzájemných vztahů s pedagogickými pracovníky, to obsahuje pouze 5 zkoumaných školních řádů. Ve školním řádu ustanovení o podrobnostech a pravidlech vzájemných vztahů s pedagogickými pracovníky, by nemělo chybět. Pečlivé nastavení takového znění pomůže ochránit osobnost pedagoga před agresivními nebo nekritickými zákonnými zástupci. Můžeme tedy říct, že oproti právům dětí a jejich zákonných zástupců, nejsou práva zaměstnanců školy obvykle v textu školních řádů obsažena. Tímto se potvrdilo tvrzení, že školní řád vybraných mateřských škol neupravuje všechny oblasti uvedené v § 30 školského zákona.

4. RESPONDENTI

4.1 Výběr zákonných zástupců dětí

S žádostí o spolupráci pro tuto část bakalářské práce jsme oslovili zákonné zástupce dětí z místní mateřské školy.

Při rozhovorech jsme použili nahrávací zařízení, protože při pořizování poznámek rozhovoru není čas na dodržování úpravy. Při rozhovoru je vhodné se plně věnovat respondentovi. Použili jsme polostrukturovaný rozhovor.

4.1.1 Výsledky rozhovorů

V této části výzkumu jsem se zaměřila na zjištění názoru zákonných zástupců dětí na školní řád a jeho využití z jejich strany.

Většina rodičů se shodla v názoru, že na školní řád si vzpomínají ze svých školních let. Jeden z respondentů se nemohl ke školnímu řádu vyjádřit, podle jeho slov.... „řád jsem nikdy nečetl a nepotřeboval“. Jiný z respondentů uvedl o nedostatečné informovanosti ohledně obsahu školního řádu. Vystala zde otázka, zda si rodiče vlastně uvědomují, že je jejich povinností se prokazatelně seznámit s tímto dokumentem a v případě nejasností si vyžádat objasnění a vysvětlení nesrozumitelných částí školního řádu. Oslovení zákonní zástupci dětí by uvítali lepší komunikaci se školou o jednotlivých bodech školního řádu.

Většina zákonných zástupců využívá své právo na poradenskou pomoc a informovanost ze strany školy o průběhu vzdělávání. Společně s dětmi se účastnit aktivit v rámci předškolního vzdělávání: například pobytem ve třídě v průběhu vzdělávání, zapojení se do programu podle svého zájmu.

Jeden s rozhovorů se týkal programu pořádaných školou, má oblíbená knížka, kdy rodiče mohli přijít do mateřské školy a děti seznámit s jejich nejoblíbenější knížkou a probudit v nich zájem pro čtení. Další z rozhovorů se týkal zapojení se do humanitárních akcí pořádaných školou, kdy rodiče ocenili, jak škola v dětech projevuje sociálního citění, solidaritu, ochotu pomoc druhým lidem a dětem v nelehkých životních situacích.

Poradenskou pomoc rodiče využívají většinou před zápisem dětí do první třídy. Kdy si rodiče nejsou z jejich pohledu jisti, zda dítě je zralé na nástup do první třídy základní školy. Jeden z rozhovorů se dotkl otázky nástupu dítěte do mateřské školy, kdy je dítě úzkostné a straní se ostatních dětí, nekomunikuje a špatně snáší změny. Rodiče se shodli, že není lehký a

snadný nástup pro kluky a holčičky, kterým většina kamarádů z loňské třídy odešla do školy. Rodiče by uvítali, větší informovanost ohledně adaptačního programu v mateřské škole.

Při rozhovorech padla i otázka šikany v mateřských školách, kdy jedno dítě začne ubližovat druhému. Jedná se o slovní vyhrožování, přes fyzické napadení.

4.2 Výběr ředitelů škol

Ředitelky náhodně vybraných mateřských škol jsme oslovili kontaktním emailem. Z 25 odeslaných kontaktních emailů reagovalo na prosbu o spolupráci při výzkumu 10 ředitelek mateřských škol. Při rozhovorech jsme použili nahrávací zařízení. Dvě ředitelky odmítly pořizovat z rozhovoru nahrávku. Při rozhovoru jsme využili **volný a polostrukturovaný rozhovor**. Rozhovor jsme vedli s ředitelkami mateřských škol o využitelnosti školního řádu v praxi. Využití školního řádu v praxi v souvislosti s platbami školného a stravného, přivádění nemocných dětí do mateřské školy, ztrátou předmětu, které si dítě přineslo z domova do mateřské školy, nevhodného chování zákonných zástupců dítěte, ukončení docházky dítěte do mateřské školy, donášení nevhodných předmětů a hraček dětmi do mateřské školy, vyzvedávání dítěte z mateřské školy jinou než je dohodnuto.

4.2.1 Výsledky rozhovorů

V této části výzkumu jsem se zaměřila na zjištění názorů ředitelek mateřských škol na školní řád a jeho využití z jejich strany.

Ředitelky mateřských škol se shodly v názoru, že školní řád využijí vždycky. Dle jejich názorů je školní řád jeden z nejdůležitějších dokumentů ředitelky školy, když se podaří dát do školního řádu všechno, je škola chráněna proti rodičům a veřejnosti. Zakomponovat všechno co je možno použít. Školní řád je vlastně smlouva mezi institucí a zákonnými zástupci dítěte, kterou na počátku podepsali.

Jedna z ředitelek za dosavadní svou praxi řešila pouze jeden případ neplatiče. Odůvodnila to tím, že má dobře ochráněny všechny podmínky ve školním řádu, které se týkají úhrady úplaty za vzdělávání a stravování. Ostatní ředitelky tuto problematiku opakovaných neplatičů řeší častěji. Problém se s rodiči řeší a ten se omlouvá, že zapomněl. Na nějakou dobu je problém vyřešen a znovu se objeví. Je to jedna z možností pro ukončení předškolního vzdělávání dítěte. Kdy rodič je písemně upozorněn za porušování školního řádu. Podle ředitelek je to krajní možnost, protože se jedná o zásah do práv dítěte. Záleží na ředitelce, zda

toto opatření využije. Měla by si zjistit, zda se zákonný zástupce dítěte nedostal do složité životní situace.

Dalším společným tématem rozhovorů byl problém, kdy dochází k vyzvedávání dětí nezletilým sourozencem, i když má škola podepsané rozhodnutí od zákonných zástupců dítěte, že pověřují nezletilého sourozence k vyzvedávání, škola stále ručí za bezpečnost dítěte. Podle Nového občanského zákoníku rodiče mohou pověřit nezletilého sourozence, aby vyzvedával mladšího sourozence z mateřské školy, pokud k tomuto úkonu je rozumově vyspělý. Jedna z ředitelk proto ve školním řádu upravila a specifikovala povinnost, že zákonní zástupci dětí ručí za vyzvednutí dítěte z mateřské školy, nebo určí osobu k vyzvedávání dítěte.

Ředitelky čím dál častěji řeší situace, kdy rodiče jsou rozvedeni a nebo rozvodovým řízením procházejí. Školu si berou podle názoru ředitelk jako rukojmí proti druhému partnerovi. Jeden s rodičů si nepřeje, aby dítě vyzvedával jeho bývalý partner. Ředitelky a pedagogové bývají rodiči vtahováni do rodinných problémů s cílem získat oporu. Neuvědomují si, že nejvíce škodí vlastnímu dítěti.

Dalším tématem rozhovorů bylo zapominání vyzvedávání dítěte z mateřské školy. Což je u některých rodičů častým zvykem. Rodiče se často vymlouvají na dopravní situaci, nebo že měl vyzvednout dítě druhý z partnerů. Jedná se ze strany rodičů o porušení školního řádu. Tuto situaci dle názorů respondentů je důležité ošetřit ve školním řádu. Pedagog si dítě domů vzít nesmí, měl by zavolat na OSPOD (Orgán sociálně-právní ochrany dětí), protože se jedná o situaci opuštění dítěte.

Problém, který ředitelky školy řeší, se týká nespolupracujících rodičů, problémových dětí a ukončení předškolního vzdělávání. Nejčastějším problémem rodičů bývá uvědomit si a přijmout, že nějaký problém existuje a začít ho řešit. Nikdo si s rodičů nepřeje, aby jeho dítě bylo označeno nějakou nálepkou či hendikepem. Rodiče si často neuvědomují, že neřešením problému nejvíce ubližují dítěti a proto je velmi důležitá komunikace a pomoc ze strany školy, spolupráce s Pedagogicko-psychologickou poradnou a Speciálně pedagogickými centry. Může se jednat o agresivní chování slovní i fyzické vůči dětem, autoagrese, vývojové úrovně dítěte jak fyzické tak psychické, ničení věcí. Dochází k velkému problému pro mateřskou školu, co se týká bezpečnosti ostatních dětí, kdy pozornost učitelka soustředí na problémové dítě. Jena z ředitelk uvedla, že ukončila předškolní vzdělávání u problémového dítěte. Jednalo se o chlapce, který měl problémy s velkým kolektivem dětí. Projevovalo se u něj agresivní chování, potyčky s ostatními dětmi, kopal děti, fackoval, tahal za vlasy. Rodiče nejprve nemohli uvěřit tomu, jak se jejich dítě chová, odmítali pomoc psychologa i školy. Po

několikerém upozornění ředitelky dovolili odborné vyšetření psycholožkou. Ta zjistila, že dítě potřebuje menší kolektiv dětí. Po domluvě s rodiči a na základě vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně bylo ukončeno předškolní vzdělávání. Ředitelka školy od rodičů dostala zpětnou vazbu, dítě navštěvuje jinou mateřskou školu, kde je menší kolektiv dětí a je spokojené.

Dalším tématem rozhovoru byl problém, že rodiče posílají do mateřské školy nastydlé, má rýmu, kašel často přijde po nemoci nedoléčené, rodiče někdy žádají i podávání léků. Jaké důvody k tomu rodiče vede? V největší míře ekonomické důvody, ztráta mzdy, ztráta zaměstnání z důvodu častých absencí. Nemocné dítě chodící do mateřské školy si zhoršuje svůj stav, organismus dítěte je unavený, což se podepisuje na psychice a chování dítěte. Dítě zlobí, nespolupracuje, je dřív unavené, nemoc se šíří mezi děti i mezi dospělé zaměstnance mateřské školy. Jedna z ochranných opatření je mít všechno detailně uvedeno ve školním řádu.

Jednu z nejdůležitějších věcí, co se týká školního řádu, považují dotazované ředitelky provádět jeho evaluaci. Dle názoru ředitelek je evaluace školního řádu jednou z podmínek efektivity, účinnosti, smysluplnosti a praktičnosti. Podle názorů ředitelek spolu se zaměstnanci školy shromažďují připomínky a podněty v průběhu celého školního roku a ty zapracovávají do nové verze školního řádu. Nemusí to být pouze podněty, komentáře, připomínky, ale i zkušenosti z roku, které se snaží zakomponovat do nového školního řádu za pomoci pedagogů a zaměstnanců školy. Další neméně důležitá je komunikace se zákonnými zástupci dětí ohledně jednotlivých bodů a ustanovení, která v školních řádech jsou popisována. Rodiče se dle názorů ředitelek často domnívají, že školní řád se zabývá všemi možnými hypotetickými situacemi pro ně v ten moment nepodstatnými. Docházíme k závěru, že existuje jiný pohled rodičů dětí a jiný pohled školy na školní řád.

Rozhovory byly otevřené, podnětné a vyplýval z nich zájem ředitelek o kvalitně zpracovaný školní řád, aby se nestal pouze formální záležitostí, ale v organizaci žil.

5. ZÁVĚR

Cílem této práce bylo zjistit a posoudit, jak ředitelky mateřských škol vnímají a využívají školní řád. Které části v něm obsažené jsou pro ně stěžejní a nejvíce využívané. Jakých chyb se dopouštějí při jeho tvorbě. A na straně druhé, jak vnímají zákonní zástupci dětí školní řád jako jeden z povinných dokumentů, jímž se musí řídit.

Na základě dostupné a použité literatury jsme se pokusili popsat důvody, které vedou ředitelky škol k co nejlépe propracovanému školnímu řádu z hlediska jeho využitelnosti. Jak je důležitá obsahová stránka školního řádu.

V rámci této práce bylo ověřeno pět tvrzení vytvořené na základě studie odborné literatury uveřejněné v bakalářské práci. Při hodnocení tvrzení byly využity tyto metody: rozhovor, analýza a porovnání náhodně vybraných školních řádů.

První tvrzení, že školní řád je pro ředitele/ky mateřských škol formální dokument se nepotvrdilo. Pro ředitelky mateřských škol je školní řád jeden z nejdůležitějších dokumentů školy.

Druhé tvrzení, že školní řád vybraných mateřských škol není v souladu se současnou právní úpravou, se potvrdilo. Na základě analýzy vybraných školních řádů se ukázalo, že školní řády mateřských škol sice vždy obsahují povinné ustanovení o provozu a vnitřním režimu školy, podmínkách zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí, o právech a povinnostech dětí a jejich zákonných zástupců, ale další povinná ustanovení podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů s pedagogickými pracovníky a o podmínky zacházení s majetkem ze strany dětí analyzované školní řády neobsahovaly.

Třetí tvrzení, že školní řád vybraných mateřských škol má regulovat konkrétní podmínky školy, se potvrdilo. Na specifické podmínky dané školy reagovaly všechny analyzované školní řády, většinou v kapitolách nazvaných Provoz a vnitřní režim školy. Každá mateřská škola má jinou organizační strukturu. Je umístěna v jiné lokalitě.

Čtvrté tvrzení, že školní řád vybraných mateřských škol neupravuje všechny oblasti uvedené v § 30 školského zákona, se potvrdilo.

Přestože je zákonnou povinností ředitele školy uveřejnit ve školním řádu ustanovení ohledně podmínky zacházení s majetkem školy ze strany dětí, tuto povinnost některé zkoumané školní řády nesplnily. V ostatních zkoumaných školních řádech byla ustanovena povinnost zákonných zástupců dětí při zacházení s majetkem školy po dobu jejich pobytu

v mateřské škole. Upřesněno chování dětí při zacházení s majetkem mateřské školy v rámci vzdělávání.

Výzkumným šetřením se zjistilo, že školní řád považují ředitelky mateřských škol za jeden z nejpodstatnějších dokumentů školy. Také se potvrdil předpoklad, že v současnosti je školní řád pro ředitelky nejdůležitější oporou při řešení problematických situací. Využitelnost školního řádu je podmíněna respektováním právních předpisů a nesmí být v rozporu s nimi. Školní řád je z pohledu ředitelky mateřské školy fakticky smlouva mezi institucí a zákonnými zástupci dítěte, kterou na počátku podepsali a souhlasili s ní.

Dále z šetření vyplývá, že zákonní zástupci dětí jsou o školním řádu informováni. Zákonní zástupci dětí využívají svého práva na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání svých dětí a poskytnutí poradenské pomoci.

Nicméně zájem o využívání školního řádu je ze strany zákonných zástupců dětí malý.

Cílem bakalářské práce bylo v první řadě zjistit a posoudit do jaké míry je možné považovat školní řád za stěžejní dokument školy. Jak již z výše uvedeného vyplývá, využitelnost školního řádu je ze strany školy nezpochybnitelná. To už však nelze konstatovat v případě zákonných zástupců dětí, kteří tento důležitý dokument vnímají jako další formalitu, kterou jim někdo na začátku předškolního vzdělávání jejich dítěte předložil k podpisu.

6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURA

VALENTA, J. *Školské zákony a prováděcí předpisy s komentářem*. 5. aktualiz. vyd.

Olomouc: Anag, 2013.

ISBN 978-80-7263-760-7

BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, Praha: Portál, 2003. ISBN 80-

7178-537-7

VLČKOVÁ, M. *Školní řád v praxi mateřské školy*. Praha, 2012. Bakalářská práce

(Bc.). Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Centrum školského managementu.

MIKÁČ, J. PUŠKINOVÁ, M. *Vnitřní předpisy, směrnice a řády ve školství*. Praha: Walters

Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-635-6

BEČVÁŘOVÁ, Z. *Kvalita, strategie a efektivita řízení mateřské školy*. Praha: Portál, 2010.

ISBN 978-80-7367-221-8

PROKOP, F. *Školní řád jako nástroj řízení školy*. Praha, 2012. Bakalářská práce (Bc.).

Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta

MORKES, F. *Největší reforma školství v dějinách, 230 výročí Všeobecného školního řádu*

Pedagogické muzeum J.A. Komenského v Praze: [online] 2004 – [cit. 18.4.2014]. Dostupné na

<http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=4731>

NOVÁČKOVÁ, R. *Právo dítěte na soukromí a školní řád*. Brno, 2010. Diplomová práce

(Mgr.). Univerzita Tomáše Bati, Fakulta humanitárních studií

KUPKA, J.A. *Školní a vyučovací řády pro školy obecné a měšťanské i pro školy (třídy)*

pomocné. Doplněny podrobným výkladem a úplným abecedním rejstříkem. Velké Meziříčí

nakladatelství Aloise Šaška 1937

Školní řád pro žáky jednotné školy I. a II. stupně Praha, vydaný Ministerstvem školství věd a

umění, Státní nakladatelství učebnic 1951

PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, *Pedagogický slovník*. nové, rozšířené a

aktualizované vydání. Praha, Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-647-6.

KRAKOVITZER, V. *Budování vztahu škola – zákonný zástupce*. Praha, 2012. Bakalářská

práce (Bc) Univerzita Karlova Praha, Pedagogická fakulta. Centrum školského managementu

TĚTHALOVÁ, M. *Agrese vůči pedagogům narůstá. A to i ve školce*. Praha, Informatorium,

3/2012. Portál.

ZDROJ: ČŠI Dostupné na [http://www.csicr.cz/getattachment/cz/Rodice/Na-co-se-casto-](http://www.csicr.cz/getattachment/cz/Rodice/Na-co-se-casto-ptate/Z-dotazu-zaslanych-Ceske-skolni-inspeki-a-odpoved/z-dotazu-a-odpovedi)

[ptate/Z-dotazu-zaslanych-Ceske-skolni-inspeki-a-odpoved/z-dotazu-a-odpovedi](http://www.csicr.cz/getattachment/cz/Rodice/Na-co-se-casto-ptate/Z-dotazu-zaslanych-Ceske-skolni-inspeki-a-odpoved/z-dotazu-a-odpovedi)

7. PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Příklad školního řádu

Mateřská škola DUHA

Svatoňovická 587, 19012 Praha 9, Dolní Počernice, IČO 75031604

Tel./fax: 281931336, 281931111, e-mail : skolka.dpocernice@seznam.cz

Článek I. ŠKOLNÍ ŘÁD

Předškolní vzdělávání zabezpečuje uspokojování přirozených potřeb dítěte.

Rozvoj jeho osobnosti probíhá ve spolupráci rodiny a předškolního zařízení.

1. Přijímací řízení

Zápis dětí do mateřské školy pro následující školní rok probíhá zpravidla v měsíci dubnu. Zápis probíhá dle směrnice vypracované ředitelkou školy, kritéria pro přijímání dětí do MŠ vypracovává ředitelka školy, včetně rozhodnutí o přijetí či nepřijetí dítěte k předškolnímu vzdělávání. Děti mohou být do mateřské školy přijímány i v průběhu školního roku, pokud to dovoluje kapacita školy. Kapacita mateřské školy na tento školní rok: 100 dětí. Do třídy se přijímají děti smyslově, tělesně, duševně zdravé ve věku od 3 let. Děti na třídách jsou věkově rozděleny dle výsledků zápisů a to tak, aby věkové smíšení dětí nebylo rozdílné více, jak rok. Třída mateřské školy se naplňuje do počtu 27 dětí. Dítě do mateřské školy se přijímá na základě žádosti rodičů. Tiskopis žádosti a evidenční list dítěte do MŠ obdrží rodiče u zápisu. Rozhodnutí o přijetí či nepřijetí dítěte do MŠ se vydává do 30 dnů od předání uvedených dokladů ředitelce MŠ. K předškolnímu vzdělávání se přednostně přijímají děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky. Pro všechny nové děti se stanovuje zkušební pobyt na dobu tří měsíců. Rodiče předávají ředitelce školy vyplněnou dokumentaci o dítěti ve stanoveném termínu. Mateřská škola může přijmout pouze dítě, které se podrobilo stanoveným pravidelným očkováním, má doklad, že je proti nákaze imunní nebo se nemůže očkování podrobit pro trvalou kontraindikaci.

2. Práva a povinnosti

Dítě má právo:

- na vzdělávání a výchovu směřující k rozvoji všech jeho schopností a dovedností
- na volný čas a hru a na stýkání se s jinými dětmi a lidmi
- na ochranu před prací, která ohrožuje jeho vývoj a zdraví
- užívat vlastní kulturu, jazyk i náboženství

Práva a povinnosti pedagogů

Pedagog přispívá svou činností k naplnění výše uvedených práv dítěte. Má právo na zdvořilé chování ze strany rodičů a důstojné prostředí, ve kterém vykonává svou práci. Rozhoduje o metodách a postupech při plnění výchovných cílů školy. Učitel je povinen odpovídat zákonným zástupcům na jejich připomínky a dotazy přiměřeným a vhodným způsobem.

Pravomoci ředitele:

Ředitelka mateřské školy může po předchozím písemném upozornění zástupce dítěte rozhodnout o ukončení předškolního vzdělávání dítěte podle zák. č. 561/2004Sb. § 35 odst. 1 :

jestliže se dítě bez omluvy zákonného zástupce nepřetržitě neúčastní předškolního vzdělávání po dobu delší než dva týdny

jestliže zákonný zástupce dítěte závažným způsobem opakovaně narušuje provoz MŠ
jestliže ukončení doporučí v průběhu zkušebního pobytu lékař
nebo školské poradenské zařízení

Rodiče mají právo:

- * na diskrétnost a ochranu informací, týkajících se jejich osobního a rodinného života
- * konzultovat výchovné i jiné problémy svého dítěte s učitelkou nebo ředitelkou školy
- * přispívat svými nápady a náměty k obohacení výchovného programu školy
- * na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání dítěte a poradenskou pomoc školy
- * v záležitostech týkajících se vzdělávání a výchovy dítěte
- * projevit připomínky k provozu MŠ, učitelce nebo ředitelce školy
- * sledovat své dítě během výchovně vzdělávacího procesu ve třídě

Rodiče jsou povinni:

- * u dětí dodržovat „Adaptační program“
- * vzniklý problém, konflikt řešit neprodleně s tím pedagogem (provozním zaměstnancem), kterého se týká, při neuspokojivém výsledku jednání se obrátit na ředitele
- * na vyzvání ředitele školy se osobně zúčastnit projednávání závažných otázek týkajících se dítěte
- * informovat o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtížích dítěte nebo jiných závažných skutečnostech
- * oznamovat škole údaje, které jsou podstatné pro průběh vzdělávání a bezpečnost dítěte

3. Evidence dítěte

Při přijímacím řízení přijetí dítěte do mateřské školy předají rodiče ředitelce školy Evidenční list dítěte, ve kterém bude vyplněno: jméno a příjmení dítěte, rodné číslo, státní občanství a místo trvalého pobytu, dále jméno a příjmení zákonného zástupce, místo trvalého pobytu, kde dítě bydlí a adresa pro doručování písemností a telefonické spojení.

Zdravotní stav dítěte a potvrzení o pravidelném očkování doplní do Evidenčního listu dětský lékař. Rodiče nahlásí v mateřské škole každou změnu ve výše uvedených údajích. Informace o dětech jsou důsledně využívány pouze pro vnitřní potřebu školy, oprávněné orgány státní správy a samosprávy a pro potřebu uplatnění zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

4..Péče o zdraví a bezpečnost dětí

Předcházení rizikům, poučení dětí

Škola zajišťuje bezpečnost a ochranu zdraví dětí při výchově a vzdělávání, při poskytování školských služeb. Pedagogičtí pracovníci v rámci výchovného působení poučují děti s možnými riziky, ohrožením zdraví a bezpečností při všech činnostech. Zároveň seznamují děti s konkrétními bezpečnostními pokyny, se zásadami bezpečného chování ve škole a mimo školu. Poučení dětí se zapisuje do TK.

Zdravotní způsobilost dětí

Zákonní zástupci jsou povinni informovat školu o zdravotním stavu dítěte, především jedná-li se o infekční onemocnění, alergické, astmatické potíže. Zamlčení zdravotního stavu dítěte je považováno za hrubé porušení řádu školy. Při návratu dítěte do kolektivu předloží rodiče potvrzení od lékaře, že je dítě zdravé a může do kolektivu.

Podávat dítěti v MŠ léky není možné – pedagog nemá k tomuto úkonu odbornou způsobilost.

První pomoc

Při náhlém onemocnění dítěte, úrazu zajistí pedagog včasné poskytnutí první pomoci. O události a provedených opatřeních neprodleně informuje zákonný zástupce dítěte.

Všichni pedagogové jsou seznámeni se zásadami první pomoci (traumatologický plán). Telefonní čísla zdravotnických zařízení jsou umístěna na určeném místě. Na každé třídě jsou umístěny lékárničky s potřebným vybavením.

Dozor nad dětmi

Za bezpečnost dětí v MŠ odpovídají po celou dobu výchovné práce s dětmi pedagogičtí pracovníci školy, a to od doby převzetí dětí od jejich zákonných zástupců až do doby jejich předání zákonnému zástupci dítěte nebo jim pověřené osobě. Pedagogický pracovník předá dítě zmocněné osobě jen na základě písemného zmocnění uzavřené mezi zákonnými zástupci a ředitelkou školy. Pedagogický pracovník odpovídá při pobytu dětí mimo území školy za bezpečnost nejvýše 20 dětí. Pobyt dětí na zahradě v době provozu školy je možný jen pod pedagogickým dozorem.

Ředitelka školy určuje při vyšším počtu dětí nebo při specifických činnostech (např. plavání, sáňkování) nebo při pobytu dětí v prostředí náročném na bezpečnost dalšího pedagogického pracovníka zajišťující bezpečnost dětí.

V době realizace doplňkové činnosti je dozor nad dětmi zajištěn lektorem (viz. Smlouvy s pořádajícími agenturami)

Při sportovních a jiných činnostech, kde je zvýšená možnost ohrožení zdraví, odkládají děti ozdobné a jiné předměty (náramky, prstýnky, náhrdelníky apod.)

Pedagog nedovolí, aby se dítě bez odložení uvedených předmětů účastnilo příslušné činnosti. Dbá i na vhodnou obuv a oblečení.

Pohybové aktivity dětí

Bezpečnost při cvičení zajišťuje pedagog svou přítomností po celou dobu.

Vydává jasné, přesné, srozumitelné povely a pokyny. Kontroluje bezpečnost náradí a náčiní před zahájením cvičení. Přihlíží k fyzické vyspělosti jednotlivých dětí.

Při pohybových činnostech v přírodním terénu, volí terén a překážky úměrné možnostem dětí.

V rámci dopravní výchovy – jízdě na koloběžkách, kolech vyžaduje použití přilby schváleného typu a dodržování smluvených pravidel.

Evidence školních úrazů

Ředitelka školy, které byl úraz dítěte hlášen zajistí, aby byly objektivně zjištěny a případně odstraněny příčiny úrazu. Všechny školní úrazy jsou evidovány v knize úrazů nebo na stanoveném tiskopise. Po jednom vyhotovení záznamu o úrazu obdrží škola, zákonní zástupci, zřizovatel, ČŠI.

U hromadných, těžkých nebo smrtelných úrazů se podává hlášení i na Inspekci práce, MŠMT

Pojištění

Děti jsou pojištěny proti úrazům, škodám na věcech u České pojišťovny.

V případě potřeby si zákonní zástupci vyžádají u ředitelky školy formulář k čerpání pojistné události.

Kontrolní činnost

Ředitelka školy průběžně kontroluje dodržování podmínek pro bezpečnost a ochranu zdraví dětí.

5. Provoz mateřské školy

Provoz mateřské školy - od 6,30 do 16,55 hodin v 17 hodin se MŠ uzavírá.

Děti přicházejí do mateřské školy do 8,30 hod., z vážných důvodů lze domluvit na třídách s učitelkami jiný čas.

V 8,30hod.se mateřská škola z bezpečnostních důvodů uzavírá.

Odchod po obědě od 12,30 do 13,00 hodin

Odchod odpoledne od 15 do 16,55 hodin

V 17,00hod se mateřská škola uzavírá.

Odchody dítěte po obědě, zapíše rodiče do sešitu omluv v šatně třídy.

Předávací zónu tvoří vstup ze šatny do soc. zařízení a do třídy

Upozorňujeme, že v případě opakovaného vyzvedávání dítěte z MŠ

po ukončení provozní doby, bude tato skutečnost oznámena na oddělení péče o dítě ÚMČ Praha 14 a zřizovateli MČ Dolní Počernice.

O odchodech dětí po ukončení provozu jsou vedeny záznamy.

Rodičům může být stanovena úhrada nákladů za péči o dítě po skončení provozní doby MŠ.

V případě, že nedojde k nápravě, bude tato skutečnost považována za porušení školního řádu a dle platných předpisů může dojít i k ukončení docházky dítěte do školy.

Omluvy rodičů o nepřítomnosti dítěte v MŠ se přijímají do 8,00hod. osobně nebo telefonicky.

Na následující dny se děti omlouvají kdykoli v průběhu dne, osobně, telefonicky nebo e-mailem.

Telefon – **281 93 13 36** e-mail : skolka.dpocernice@seznam.cz

Informace o připravovaných akcích v MŠ jsou vždy včas oznamovány buď na hlavních dveřích budovy nebo na nástěnkách v šatnách dětí, doporučujeme rodičům pravidelně sledovat nástěnky.

Úřední hodiny ředitelky školy: denně po dohodě s rodiči, ve středu 9,00 – 12,00 hod., v případě potřeby možnost dohodnout jiný termín.

6. Přerušení nebo omezení provozu školy v měsíci červenci a srpnu.

Přerušení provozu MŠ v měsíci červenci a srpnu stanoví ředitel školy po dohodě se zřizovatelem a oznámí tuto skutečnost zákonným zástupcům dítěte nejméně dva měsíce předem.

Provoz MŠ lze ze závažných důvodů a po projednání se zřizovatelem omezit nebo přerušit i v jiném období než je uvedeno výše. Za závažné důvody se považují organizační či technické příčiny, které znemožňují řádné poskytování předškolního vzdělávání.

7. Zacházení s majetkem školy

Děti jsou pedagogy a zaměstnanci školy vedeny k ochraně majetku školy.

V případě poškození majetku bude tato záležitost projednána s rodiči (zákonnými zástupci dítěte) a požadována oprava, náhrada škody v co nejkratším termínu.

8. Platby v mateřské škole

Úplata za celodenní předškolní vzdělávání

Platnost od 1. 9. 2013 do 30.6.2014

Úplata za celodenní předškolní vzdělávání je pro dané období stanovena na 595,- Kč měsíčně.

Děti, které dovrší v tomto školním roce věku 6 let jsou od úplaty osvobozeny dle zákona č. 561/2004Sb., (školský zákon) v platném znění.

Děti s odkladem školní docházky od úplaty osvobozeny nejsou (novelizace zákona 561/2004 Sb. bod 48 § 123 odst 2) viz.pokyn ředitelky MŠ DUHA 2/2012.

Úplata za kalendářní měsíc je splatná do 10. dne příslušného měsíce.

Platba je bezhotovostní na účet č. [250050369/0800](https://www.fio.cz) + variabilní symbol dítěte.

Úplata za školní stravování dětí

Veškeré záležitosti týkající se stravování vyřizuje vedoucí ŠJ paní Kocábová Blanka .

Na školní rok 2013/2014 je stanovena zálohová platba na stravné v jednotné výši : 700,- Kč

Platba stravného je bezhotovostní, do 10. dne příslušného měsíce na účet č. [250050369/0800](https://www.fio.cz) + variabilní symbol dítěte **trvalým příkazem.**

Úplata za předškolní vzdělávání a školní stravování jsou platby, které jsou pro rodiče povinné, jsou nedílnou součástí rozpočtu mateřské školy.

Opakované neuhrazení těchto plateb je považováno za závažné porušení provozu mateřské školy a v konečném důsledku může být důvodem pro ukončení docházky dítěte do mateřské školy (zákon 561/2004 Sb., školský zákon, § 35, odst. 1 d).

Vyúčtování záloh za stravné se provádí 2x do roka a to zpravidla v měsíci červenci a měsíci lednu, a to převodem na účty zákonných zástupců dětí

9.Potřebná vybavenost dítěte v MŠ

Dítě do mateřské školy potřebuje:

- látkový sáček, podepsaný a pevně uchycený na ramínku (třídy Broučků a Sluníček). Na třídu Hvězdiček a Kvítků tento sáček není třeba, zde se dětem zavěšují věci na háčky v šatnových boxech.

Náhradní oblečení, pyžamo, bačkory – ne pantofle, papírové kapesníky, které se předají učitelkám na třídách.

Všechny věci musí mít děti podepsané. Není přípustné, aby děti do mateřské školy nosily hračky, cennosti. Není v silách učitelek hračky z domova uhlídat a opatrovat je. Na odpolední odpočinek si mohou děti přinést svého oblíbeného plyšáka či panenku.

Závěrečné ustanovení

Seznámení se Školním řádem a jeho dodržování je závazné pro zákonné zástupce dítěte, pedagogy a zaměstnance školy.

Školní řád nabývá platnosti dne 1.9.2013

Exnerová Danka, řed.MŠ